

การวิเคราะห์ เศรษฐกิจประเทศไทย

Economic Analysis of Thailand

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันตะนี
รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงตา สราญรัมย์

สำนักพิมพ์วิชาการและนวัตกรรม มุลนิธิแสงสืวิชาการ
พุทธศักราช 2569

คำนำ

การจัดทำหนังสือ “การวิเคราะห์เศรษฐกิจประเทศไทย” เล่มนี้มุ่งหมายเพื่อเป็นเอกสารทางวิชาการที่มุ่งอธิบายสภาพเศรษฐกิจไทยโดยรวม ซึ่งประกอบด้วย “เศรษฐกิจประเทศไทยในยุคพลวัตกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอย่างลึกซึ้ง จากแรงกดดันของเศรษฐกิจโลก เทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป หนังสือเล่มนี้มุ่งอธิบายและวิเคราะห์ภาพรวมเศรษฐกิจไทยอย่างเป็นระบบ เริ่มจากภาคเกษตรซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทย แม้มีศักยภาพด้านพื้นที่ผลิตและความมั่นคงทางอาหาร แต่ยังเผชิญความเปราะบางจากความเสี่ยงธรรมชาติและตลาดโลก จึงนำไปสู่การพัฒนาเกษตรแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับรายได้อย่างยั่งยืน ต่อเนื่องด้วยบทบาทของภาคอุตสาหกรรมไทยที่เป็นกลไกหลักของ GDP และการเชื่อมโยงกับห่วงโซ่มูลค่าโลก ซึ่งต้องปรับตัวผ่านนโยบาย S-Curve เพื่อขับเคลื่อนอุตสาหกรรมอนาคตควบคู่กับการพัฒนาทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและรูปแบบการผลิตยุคใหม่ ขณะเดียวกัน ภาคบริการและการท่องเที่ยวได้รับการนำเสนอในฐานะเครื่องยนต์หลักของเศรษฐกิจยุคใหม่ที่มีศักยภาพสูง แต่ต้องบริหารความเสี่ยงและสร้างมูลค่าบนฐานคุณภาพและความยั่งยืน หนังสือยังให้ความสำคัญกับระบบโครงสร้างพื้นฐานและดิจิทัลในฐานะกลไกสนับสนุนการเติบโต รวมถึงการวิเคราะห์แนวโน้มเศรษฐกิจไทยในอนาคตและยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างสมดุล ครอบคลุมและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เพื่อเป็นกรอบความรู้ในเชิงนโยบาย การบริหารจัดการ และการเรียนรู้ในบริบทเศรษฐกิจไทยร่วมสมัย”

ในการนี้ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในสาขาทางเศรษฐกิจและสาขาที่เกี่ยวข้องที่กรุณาได้สละเวลาเพื่อตรวจประเมินคุณภาพหนังสือเล่มนี้ด้วยกัลยาณมิตร หากจะมีเนื้อหาหรือข้อมูลที่ไม่ทันกับเหตุการณ์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศและในยุคปัญญาประดิษฐ์เกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจที่ผันผวนไปตามพฤติกรรมของผู้บริโภคมักเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีใหม่ในสังคมโลก หากท่านผู้อ่านจะกรุณาแนะนำมายังผู้จัดทำหนังสือเล่มนี้ พร้อมขอน้อมรับเพื่อปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ จันทะนี)

ผอ.สำนักปัญญาประดิษฐ์เชิงนวัตกรรม

และประธานมูลนิธิแสงสีวิชาการ

พุทธศักราช 2569

สารบัญ

บทที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจประเทศไทยยุคพลวัต	หน้า
1.1 โครงสร้างอุตสาหกรรมและการส่งออกมูลค่าสูงอย่างยืดหยุ่นและรับผิดชอบต่อสังคม.....	1
1.2 การปรับภาคบริการและท่องเที่ยวจากปริมาณสู่คุณภาพภายใต้ค่านิยมความพอเหมาะพอดี.	7
1.3 ปรับตัวภาคเกษตรต่อสภาพภูมิอากาศและมาตรฐานโลกด้วยนวัตกรรมและรับผิดชอบต่อ.....	12
1.4 ดิจิทัลและเศรษฐกิจแพลตฟอร์มกับการเปิดโอกาสอย่างเป็นธรรมให้ SME และชุมชน.....	16
1.5 การรับมือความท้าทายเชิงโครงสร้างด้วยการพัฒนาคน เสถียรภาพ และค่านิยมร่วม.....	21
1.6 สรุปองค์ความรู้.....	26
 บทที่ 2 ภาคเกษตรไทยศักยภาพพื้นที่ผลิตและความเปราะบางเชิงโครงสร้าง	
2.1 ภาคเกษตรไทยกับศักยภาพพื้นที่ผลิตในฐานะรากฐานความมั่นคงอาหารและสังคม.....	29
2.2 ความเปราะบางเชิงโครงสร้างของเกษตรกรไทยจากความเสี่ยงธรรมชาติและตลาดโลก.....	34
2.3 การเปลี่ยนผ่านจากเกษตรขั้นปฐมภูมิสู่นวัตกรรมและเกษตรอัจฉริยะ.....	39
2.4 ตลาดเกษตรคุณภาพและการสร้างรายได้มั่นคงให้เกษตรกร.....	44
2.5 ภาคเกษตรไทยกับค่านิยมร่วมเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว.....	49
2.6 สรุปองค์ความรู้.....	53
 บทที่ 3 เกษตรแปรรูปและโอกาสสู่เศรษฐกิจมูลค่าเพิ่ม	
3.1 เกษตรแปรรูปในฐานะกลไกหลุดพ้นจากความผันผวนของราคาสินค้าปฐมภูมิ.....	56
3.2 อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปกับโอกาสการยกระดับห่วงโซ่มูลค่าไทย.....	62
3.3 เกษตรแปรรูประดับชุมชนกับการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง.....	68
3.4 นวัตกรรม บรรจุภัณฑ์ และการตลาดดิจิทัลกับการสร้างมูลค่าเพิ่ม.....	74
3.5 เกษตรแปรรูปกับเศรษฐกิจมูลค่าเพิ่มบนฐานค่านิยมไทย.....	79
3.6 สรุปองค์ความรู้.....	85
 บทที่ 4 ภาคอุตสาหกรรมไทยบทบาทต่อ GDP และโครงสร้างห่วงโซ่มูลค่าโลก	
4.1 เกษตรแปรรูปกับอุตสาหกรรมอาหาร: แกนสร้างมูลค่าเพิ่มและเสถียรภาพรายได้.....	87
4.2 เกษตรแปรรูปกับอุตสาหกรรมชีวภาพและเคมีภัณฑ์ ทางเลือกคาร์บอนต่ำ.....	93
4.3 โรงงานแปรรูประดับชุมชนกับการยกระดับผลิตภาพแรงงานและความเป็นธรรม.....	98
4.4 นวัตกรรม บรรจุภัณฑ์ และดิจิทัล เครื่องมือแข่งขันใน GVC	103
4.5 บูรณาการเกษตรแปรรูปกับอุตสาหกรรมหลัก: เส้นทางเศรษฐกิจมูลค่าเพิ่มยั่งยืน.....	109
4.6 สรุปองค์ความรู้.....	115

บทที่ 5 นโยบาย S-Curve เพื่ออุตสาหกรรมอนาคตของประเทศไทย

5.1 นโยบาย S-Curve เดิมกับการยกระดับอุตสาหกรรมฐานรากสู่เศรษฐกิจนวัตกรรม.....	117
5.2 นโยบาย New S-Curve กับการเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ฐานเทคโนโลยีขั้นสูง.....	123
5.3 นโยบาย S-Curve กับบทบาท EEC และการจัดการห่วงโซ่มูลค่าโลก.....	127
5.4 การพัฒนาทักษะมนุษย์กับความสำเร็จของ S-Curve และ New S-Curve.....	132
5.5 นโยบาย S-Curve กับค่านิยมสังคมไทยเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืน.....	137
5.6 สรุปองค์ความรู้.....	142

บทที่ 6 การพัฒนาทักษะแรงงานเพื่อรองรับอุตสาหกรรมยุคใหม่

6.1 ทักษะแรงงานดิจิทัลกับความสามารถแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยยุคใหม่.....	144
6.2 การเชื่อมโยงสถานศึกษา-อุตสาหกรรม-รัฐ กับการพัฒนาทักษะแรงงานเชิงระบบ.....	150
6.3 Upskill-Reskill และ Micro-credentials กับการปรับตัวของแรงงานไทย.....	156
6.4 ระบบค่าตอบแทนและวัฒนธรรมองค์กรกับการพัฒนาทักษะแรงงาน.....	162
6.5 ทุมนมนุษย์กับความยั่งยืนของเศรษฐกิจอุตสาหกรรมไทยในอนาคต.....	167
6.6 สรุปองค์ความรู้.....	173

บทที่ 7 ภาคบริการไทยเครื่องยนต์หลักของเศรษฐกิจยุคใหม่

7.1 ภาคบริการไทยในฐานะฐานเศรษฐกิจหลักและแรงขับเคลื่อนหลังวิกฤต.....	175
7.2 การท่องเที่ยวและบริการสุขภาพจากเชิงปริมาณสู่การเติบโตเชิงคุณค่า.....	181
7.3 บริการดิจิทัล ค้าปลีก และโลจิสติกส์กับการเปลี่ยนโฉมเศรษฐกิจไทย.....	186
7.4 รายได้แรงงานภาคบริการกับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ.....	192
7.5 ภาคบริการกับการสร้างเศรษฐกิจไทยที่ยืดหยุ่นและยั่งยืน.....	197
7.6 สรุปองค์ความรู้.....	202

บทที่ 8 การท่องเที่ยวไทยโอกาสความเสี่ยงและการสร้างมูลค่าที่ยั่งยืน

8.1 การท่องเที่ยวไทยในฐานะหัวใจเศรษฐกิจและผลคูณทางเศรษฐกิจ.....	204
8.2 โอกาสการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและประสบการณ์.....	210
8.3 ความเสี่ยงของการท่องเที่ยวไทยในบริบทโลกผันผวน.....	214
8.4 สิ่งแวดล้อม ชุมชน และการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ.....	219
8.5 การท่องเที่ยวไทยกับการสร้างเสถียรภาพเศรษฐกิจในระยะยาว.....	225
8.6 สรุปองค์ความรู้.....	231

บทที่ 9 ระบบโครงสร้างพื้นฐานและดิจิทัลที่สนับสนุนเศรษฐกิจไทย

9.1 โครงสร้างพื้นฐานคมนาคมและโลจิสติกส์กับขีดความสามารถแข่งขันของเศรษฐกิจไทย...	233
9.2 โครงสร้างพื้นฐานพลังงานกับความมั่นคงและความยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจ.....	239
9.3 โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่.....	245
9.4 กฎหมาย ดิจิทัล และธรรมาภิบาลข้อมูลกับความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ.....	250
9.5 โครงสร้างพื้นฐานกับการลดความเหลื่อมล้ำและการเติบโตอย่างทั่วถึง.....	256
9.6 สรุปองค์ความรู้.....	261

บทที่ 10 แนวโน้มเศรษฐกิจไทยในอนาคตและยุทธศาสตร์การเติบโตอย่างยั่งยืน

10.1 โครงสร้างพื้นฐานคมนาคมและโลจิสติกส์กับการเพิ่มผลผลิตภาพเศรษฐกิจไทย.....	233
10.2 โครงสร้างพื้นฐานพลังงานกับการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจยั่งยืน.....	270
10.3 โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลกับเศรษฐกิจนวัตกรรมและบริการอัจฉริยะ.....	275
10.4 กฎหมายดิจิทัลและธรรมาภิบาลข้อมูลกับความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ.....	281
10.5 โครงสร้างพื้นฐานกับการลดความเหลื่อมล้ำและการเติบโตอย่างทั่วถึง.....	287
10.6 สรุปองค์ความรู้.....	292

บรรณานุกรม..... 296

ดัชนีค้นคำ..... 299

ประวัติและผลงานวิชาการผู้เขียน..... 309

บทที่ 1

ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจประเทศไทยยุคพลวัต

ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจประเทศไทยยุคพลวัต เป็นความเข้าใจโครงสร้างและกลไกทางเศรษฐกิจของไทยภายใต้บริบทที่โลกเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ไม่แน่นอน และเชื่อมโยงกันสูง ทั้งจากเทคโนโลยีดิจิทัล ภูมิรัฐศาสตร์ การย้ายฐานการผลิต การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ราคาพลังงาน การเคลื่อนย้ายเงินทุน และโครงสร้างประชากรสังคมสูงวัย เศรษฐกิจไทยในยุคนี้จึงไม่สามารถพึ่งพาโมเดลเดิมที่เน้นแรงงานราคาถูกหรือการเติบโตเชิงปริมาณได้อีกต่อไป แต่ต้องมุ่งสู่การเติบโตที่ “ยืดหยุ่น ปรับตัวได้ และทั่วถึง” ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนคือภาคอุตสาหกรรมที่ขยับจากการผลิตแบบรับจ้าง (OEM) ไปสู่อุตสาหกรรมมูลค่าสูงและห่วงโซ่อุปทานใหม่ เช่น รถยนต์ไฟฟ้า แบตเตอรี่ อิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูง และอุปกรณ์การแพทย์ โดยเห็นได้จากการลงทุนในเขต EEC ที่สร้างงานวิศวกรรม โลจิสติกส์ และบริการเทคโนโลยีควบคู่กัน ภาคการท่องเที่ยวก็เปลี่ยนจากการเน้นจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้ต่อหัว ผ่านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ Wellness อาหารสุขภาพ และ MICE เพื่อรับมือความผันผวนของการเดินทางโลก ขณะที่ภาคเกษตรต้องปรับตัวต่อยุคแห่งน้ำท่วม และมาตรการคาร์บอนของคู่ค้า โดยนำเทคโนโลยี เช่น เซนเซอร์ความชื้น การพยากรณ์อากาศ และการจัดการฟาร์มอัจฉริยะ มาใช้เพื่อลดต้นทุนและรักษามาตรฐานสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจดิจิทัลและแพลตฟอร์มยังเปิดโอกาสให้ SME และชุมชนเข้าถึงตลาดได้เร็วขึ้น เช่น ร้าน OTOP ไลฟ์สดขายสินค้า รับชำระเงินดิจิทัล และใช้ระบบขนส่งสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายเชิงโครงสร้างยังคงอยู่ ทั้งหนี้ครัวเรือนสูง ผลผลิตภาพแรงงานที่เติบโตช้า และความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท ทำให้การพัฒนาทักษะแรงงาน การอัปสکیل-รีสکیل และการรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาคเป็นหัวใจสำคัญ โดยสรุป เศรษฐกิจไทยยุคพลวัตคือเศรษฐกิจที่ต้องเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ผสานนวัตกรรมกับค่านิยมความพอประมาณ ความรับผิดชอบ และความเป็นธรรม เพื่อให้ประเทศสามารถแข่งขันได้และยืนหยัดได้อย่างมั่นคงในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

1.1 โครงสร้างอุตสาหกรรมและการส่งออกมูลค่าสูงอย่างยืดหยุ่นและรับผิดชอบต่อสังคม

เศรษฐกิจไทยยุคพลวัตไม่อาจพึ่งพาการผลิตต้นทุนต่ำหรือการส่งออกเชิงปริมาณเหมือนอดีตอีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ภูมิรัฐศาสตร์ และการย้ายฐานการผลิต ทำให้ประเทศต้องเร่งปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมไปสู่กิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูง เชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานใหม่ และสร้างความยืดหยุ่นต่อความไม่แน่นอน ตัวอย่างที่เห็นชัดคือการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูง อาหารฟังก์ชัน และอุปกรณ์การแพทย์ในเขต EEC ซึ่งไม่ได้สร้างเพียงโรงงานผลิต แต่ก่อให้เกิดระบบนิเวศของนวัตกรรม งานวิศวกรรม โลจิสติกส์ และบริการสนับสนุนตามมา อย่างไรก็ตาม การเติบโตในลักษณะนี้ก็ยังยืดยาวได้ ต้องผสานค่านิยมเรื่องความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองแรงงาน การพัฒนาทักษะแรงงานท้องถิ่น หรือการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การแข่งขันในตลาดโลกยุคใหม่

ยังถูกกำหนดด้วยมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและคาร์บอน ผู้ประกอบการไทยจึงต้องเรียนรู้การจัดการข้อมูลห่วงโซ่อุปทาน การใช้พลังงานสะอาด และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อโลก ควบคู่กับการสร้างแบรนด์ที่สะท้อนคุณค่าของสังคมไทย เมื่อรัฐ ภาคธุรกิจ และแรงงานร่วมกันขับเคลื่อนในทิศทางเดียว การยกระดับอุตสาหกรรมจะไม่ใช่แค่การ “โต” ทางตัวเลข แต่เป็นการเติบโตที่สร้างศักดิ์ศรีให้แรงงาน เพิ่มขีดความสามารถแข่งขัน และลดความเปราะบางของเศรษฐกิจในระยะยาว (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2563). เศรษฐกิจไทยในโลกผันผวน / Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations)

1.1.1 การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมสู่มูลค่าเพิ่มสูงบนฐานนวัตกรรมและความรู้

การยกระดับโครงสร้างอุตสาหกรรมไทยในยุคพลวัตจำเป็นต้องขยับจากการพึ่งพาการผลิตเชิงปริมาณและแรงงานราคาต่ำ ไปสู่การผลิตที่ขับเคลื่อนด้วยความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเชิงลึก ซึ่งไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนประเภทสินค้า แต่คือการเปลี่ยน “วิธีคิด” ของทั้งระบบเศรษฐกิจ ภาคอุตสาหกรรมต้องให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา การออกแบบผลิตภัณฑ์ การใช้ข้อมูลและดิจิทัลแพลตฟอร์ม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มที่แตกต่างและยากต่อการลอกเลียนแบบ ขณะเดียวกัน ภาครัฐควรทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม เช่น การเชื่อมโยงมหาวิทยาลัยกับภาคการผลิต การสนับสนุนผู้ประกอบการเทคโนโลยีรายย่อย และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลอย่างทั่วถึง การปรับโครงสร้างเช่นนี้ต้องไม่ละเลยมิติทางศีลธรรม โดยเฉพาะการกระจายโอกาสให้แรงงานทุกระดับสามารถเข้าถึงการพัฒนาทักษะใหม่ ลดความเหลื่อมล้ำจากการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยี และเคารพศักดิ์ศรีของแรงงานมนุษย์ อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูงจึงไม่ควรหมายถึงกำไรที่สูงขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่ต้องสะท้อนถึงคุณค่าทางสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เมื่อเศรษฐกิจฐานความรู้เติบโตบนรากฐานจริยธรรม การแข่งขันของไทยในเวทีโลกจะมีความมั่นคงและได้รับการยอมรับในระยะยาว

1) การเปลี่ยนภาคเกษตรจากผู้ผลิตวัตถุดิบสู่ฐานอุตสาหกรรมอาหารมูลค่าสูงบนองค์ความรู้ - การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมสู่มูลค่าเพิ่มสูงในบริบทภาคเกษตรไทย หมายถึงการเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ส่งออกวัตถุดิบราคาต่ำ ไปสู่การเป็นฐานอุตสาหกรรมอาหารและชีวภาพที่ใช้ความรู้และนวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการพัฒนาข้าวไทยจากสินค้าโภคภัณฑ์ ไปสู่ข้าวเฉพาะกลุ่ม เช่น ข้าวอินทรีย์ ข้าวสุขภาพ หรือข้าวแปรรูปที่ตอบโจทย์ผู้บริโภคเฉพาะทางในตลาดโลก การเปลี่ยนผ่านนี้ทำให้มูลค่าเพิ่มไม่ได้เกิดเฉพาะในโรงงานปลายน้ำ แต่เริ่มตั้งแต่ระดับพื้นที่ผลิต เกษตรกร และชุมชน การนำองค์ความรู้ด้านโภชนาการ เทคโนโลยีอาหาร และการออกแบบผลิตภัณฑ์มาใช้ ช่วยให้สินค้าเกษตรไทยแตกต่างและยากต่อการลอกเลียนแบบ มิติความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ที่การกระจายผลประโยชน์กลับสู่ผู้ผลิตต้นน้ำ ไม่ปล่อยให้มูลค่าเพิ่มกระจุกตัวอยู่กับผู้แปรรูปหรือผู้ส่งออกรายใหญ่เพียงฝ่ายเดียว เมื่อภาคเกษตรถูกยกระดับให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอุตสาหกรรมมูลค่าสูง จะช่วยลดความผันผวนรายได้ สร้างศักดิ์ศรีอาชีพ และทำให้การส่งออกของไทยมีความยืดหยุ่นต่อการแข่งขันและความเปลี่ยนแปลงของตลาดโลกมากขึ้น

2) การใช้นวัตกรรมและงานวิจัยเชื่อมโยงพื้นที่เกษตรกับอุตสาหกรรมส่งออกอย่างยั่งยืน - โครงสร้างอุตสาหกรรมมูลค่าสูงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากภาคเกษตรยังแยกขาดจากระบบวิจัยและนวัตกรรม ในบริบทไทย การเชื่อมโยงเกษตรกรกับองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัย หน่วยงานวิจัย และภาคเอกชน ทำให้พื้นที่เกษตรกลายเป็นแหล่งทดลองและพัฒนานวัตกรรมจริง เช่น การพัฒนาพันธุ์พืชเฉพาะพื้นที่ การแปรรูปขั้นต้น

ในชุมชน หรือการใช้เทคโนโลยีชีวภาพเพิ่มคุณค่าผลผลิต การเชื่อมโยงลักษณะนี้ช่วยให้การส่งออกสินค้าเกษตร ไม่ผูกติดกับปริมาณผลผลิตเพียงอย่างเดียว แต่ขับเคลื่อนด้วยมาตรฐาน คุณภาพ และความรู้เฉพาะทาง มิติทาง ศีลธรรมของการใช้นวัตกรรมอยู่ที่การไม่ใช้เกษตรกรเป็นเพียงแหล่งวัตถุดิบทดลอง แต่เป็นผู้ร่วมสร้างองค์ ความรู้และได้รับผลตอบแทนอย่างเป็นธรรม เมื่อเกษตรกรมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ จะเกิดการถ่ายทอด ความรู้ในพื้นที่ ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอก และสร้างความยืดหยุ่นให้ระบบอุตสาหกรรมอาหารไทยใน ระยะยาว การพัฒนาเช่นนี้ช่วยให้การส่งออกของไทยไม่เพียงแข่งขันได้ แต่ยังได้รับการยอมรับในฐานะระบบ การผลิตที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

3) การออกแบบโครงสร้างอุตสาหกรรมเกษตรที่สร้างมูลค่าเพิ่มควบคู่ความเป็นธรรมทางสังคม - การยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรสู่มูลค่าสูงจำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมเชิงโครงสร้าง หากการเปลี่ยนผ่าน เน้นเฉพาะเทคโนโลยีและกำไร อาจทำให้เกษตรกรรายย่อยถูกกีดกันออกจากระบบ ตัวอย่างในภาคเกษตรไทย ที่เริ่มเห็นชัดคือการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ที่ทำหน้าที่เป็นฐานอุตสาหกรรมย่อย เชื่อมต่อกับผู้ แปรรูปและตลาดส่งออกโดยตรง โครงสร้างลักษณะนี้ช่วยให้เกษตรกรรวมพลังต่อรอง แบ่งปันต้นทุน และ เข้าถึงนวัตกรรมได้ดีขึ้น มิติความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ที่การออกแบบห่วงโซ่มูลค่าให้เกษตรกรได้รับส่วนแบ่ง มูลค่าเพิ่มอย่างเหมาะสม ไม่ถูกลดบทบาทเหลือเพียงผู้ส่งวัตถุดิบ เมื่อโครงสร้างอุตสาหกรรมเกษตรคำนึงถึง ศักดิ์ศรีแรงงาน ความเท่าเทียม และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า การส่งออกของไทยจะไม่ใช่เพียงการสร้าง รายได้ระยะสั้น แต่เป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจที่ยืดหยุ่น ลดความเปราะบาง และได้รับความเชื่อถือจาก ตลาดโลกในระยะยาว

1.1.2 การพัฒนาแรงงานและทักษะใหม่เพื่อรองรับอุตสาหกรรมอนาคตอย่างเป็นธรรม

การเปลี่ยนโครงสร้างอุตสาหกรรมสู่มูลค่าเพิ่มสูงจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่ปรับโครงสร้างการพัฒนา ทุนมนุษย์ควบคู่กัน แรงงานไทยในยุคพลวัตต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ ระบบอัตโนมัติ ปัญญาประดิษฐ์ ไปจนถึงรูปแบบการทำงานใหม่ นโยบายเศรษฐกิจจึงควรมุ่งสร้างระบบการ เรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้แรงงานสามารถปรับทักษะได้จริงในทุกช่วงวัย ไม่ใช่จำกัดอยู่เพียงใน ระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม การฝึกอบรมควรเชื่อมโยงกับความต้องการของอุตสาหกรรมใหม่อย่างแท้จริง และ ให้ความสำคัญกับทั้งทักษะเทคนิคและทักษะทางสังคม เช่น การคิดเชิงระบบ การทำงานร่วมกัน และจริยธรรม ในการใช้เทคโนโลยี ในมิติศีลธรรม การพัฒนาแรงงานต้องตั้งอยู่บนหลักความเป็นธรรม ไม่ผลักภาระการ ปรับตัวให้ตกอยู่กับแรงงานฝ่ายเดียว ภาครัฐและภาคธุรกิจควรร่วมรับผิดชอบในการลงทุนด้านทักษะ และดูแล แรงงานที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนผ่านอย่างมีศักดิ์ศรี การสร้างแรงงานคุณภาพจึงไม่ใช่เพียงเพื่อเพิ่มผลิต ภาพ แต่เป็นการเสริมพลังให้ประชาชนสามารถยืนหยัดในเศรษฐกิจที่ผันผวนได้อย่างมั่นคง เมื่อแรงงานได้รับ โอกาสในการพัฒนาอย่างเท่าเทียม เศรษฐกิจไทยจะมีฐานภายในที่เข้มแข็งและลดความเปราะบางในระยะยาว

1) การยกระดับทักษะแรงงานเกษตรจากแรงงานปฐมภูมิสู่นักผลิตมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่ อุตสาหกรรมอาหาร -การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมเกษตรสู่มูลค่าสูงไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากแรงงานเกษตรยัง ถูกจำกัดบทบาทอยู่เพียงการผลิตวัตถุดิบขั้นต้น ในบริบทไทย แรงงานภาคเกษตรจำนวนมากเริ่มพัฒนาทักษะ ใหม่ เช่น การแปรรูปขั้นต้น การควบคุมคุณภาพ การใช้เครื่องจักรอัตโนมัติขนาดเล็ก และการจัดการหลังการ เก็บเกี่ยว เพื่อเชื่อมต่อกับอุตสาหกรรมอาหารและการส่งออก ตัวอย่างที่พบได้จริงคือเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เรียนรู้

การแปรรูปผลไม้เป็นสินค้าอบแห้งหรือแปรรูปสุภาพในระดับชุมชน ทำให้แรงงานไม่ได้ถูกแทนที่โดยเทคโนโลยี แต่กลับมีบทบาทสูงขึ้นในห่วงโซ่มูลค่า มิติความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ที่การเปิดโอกาสให้แรงงานเดิมสามารถยกระดับตนเองได้ ไม่ถูกผลักออกจากระบบการผลิตเมื่ออุตสาหกรรมพัฒนา การพัฒนาทักษะเช่นนี้ช่วยเพิ่มรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างแรงงานเกษตรที่มีศักดิ์ศรี เมื่อแรงงานมีบทบาทมากกว่าการใช้แรงงาน โครงสร้างอุตสาหกรรมเกษตรจะมีความยืดหยุ่นและพร้อมรองรับตลาดส่งออกที่ต้องการคุณภาพและมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2) ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแรงงานเกษตรเพื่อรองรับอุตสาหกรรมส่งออกยุคใหม่อย่างเป็นธรรม -อุตสาหกรรมเกษตรมูลค่าสูงต้องอาศัยแรงงานที่เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ไม่ใช่เพียงแรงงานที่ผ่านระบบการศึกษาแบบเดิม ในภาคเกษตรไทยปัจจุบัน เริ่มเห็นรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ เช่น การอบรมระยะสั้น การเรียนรู้จากแปลงจริง และการถ่ายทอดความรู้ผ่านเครือข่ายชุมชน ซึ่งช่วยให้แรงงานทุกวัยสามารถพัฒนาทักษะได้จริง ตัวอย่างเช่น แรงงานเกษตรที่เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีตรวจสอบคุณภาพผลผลิต หรือการใช้ข้อมูลตลาดออนไลน์เพื่อวางแผนการผลิตให้ตรงกับความต้องการส่งออก มิติทางศีลธรรมของระบบการเรียนรู้คือการไม่จำกัดโอกาสเฉพาะคนรุ่นใหม่หรือผู้มีทุน แต่เปิดพื้นที่ให้แรงงานเดิมสามารถปรับตัวได้อย่างมีศักดิ์ศรี เมื่อการพัฒนาทักษะถูกออกแบบให้เข้าถึงง่ายและไม่สร้างภาระเกินไป แรงงานเกษตรจะไม่กลายเป็นกลุ่มที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นฐานสำคัญของอุตสาหกรรมเกษตรที่ยืดหยุ่น และช่วยให้การส่งออกของไทยมีเสถียรภาพจากฐานแรงงานที่เข้มแข็ง

3) การพัฒนาทักษะเกษตรควบคู่จริยธรรมการผลิตเพื่อสร้างแรงงานที่ตลาดโลกเชื่อถือ -ตลาดส่งออกยุคใหม่ไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะคุณภาพสินค้า แต่ยังให้ความสำคัญกับจริยธรรมการผลิตและความรับผิดชอบต่อสังคม แรงงานเกษตรไทยจึงต้องพัฒนาทักษะควบคู่กับจิตสำนึกด้านแรงงาน สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยอาหาร ตัวอย่างในภาคเกษตรไทยคือการฝึกแรงงานให้เข้าใจมาตรฐานการผลิตที่ไม่เอาเปรียบแรงงาน ไม่ใช่สารเคมีเกินจำเป็น และเคารพกติกาสิ่งแวดล้อม ซึ่งช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นให้ผู้ซื้อในตลาดต่างประเทศ มิติความเป็นธรรมอยู่ที่การไม่ผลักภาระต้นทุนจริยธรรมให้แรงงานหรือเกษตรกรฝ่ายเดียว แต่ให้ภาคธุรกิจและรัฐร่วมสนับสนุนการพัฒนา เมื่อแรงงานมีทั้งทักษะเทคนิคและจริยธรรมในการทำงาน อุตสาหกรรมเกษตรไทยจะไม่เพียงแข่งขันได้ด้านราคาและคุณภาพ แต่ยังได้รับการยอมรับในฐานะระบบการผลิตที่รับผิดชอบต่อสังคม ส่งผลให้โครงสร้างอุตสาหกรรมและการส่งออกของไทยเติบโตอย่างยั่งยืนและมีความมั่นคงในระยะยาว

1.1.3 การส่งออกเชิงคุณค่าและความรับผิดชอบต่อสังคมในตลาดโลกใหม่

การส่งออกของไทยในยุคเศรษฐกิจพลวัตไม่อาจแข่งขันด้วยราคาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องแข่งขันด้วย “คุณค่า” ที่ฝังอยู่ในสินค้าและบริการ ตั้งแต่คุณภาพ มาตรฐานการผลิต ไปจนถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ตลาดโลกปัจจุบันให้ความสำคัญกับแหล่งที่มา กระบวนการผลิต และผลกระทบต่อชุมชนมากขึ้น ผู้ประกอบการไทยจึงต้องปรับตัวจากการเป็นผู้ผลิตตามคำสั่ง ไปสู่การเป็นเจ้าของแบรนด์และเรื่องราวที่สะท้อนอัตลักษณ์ไทยอย่างสร้างสรรค์ นโยบายภาครัฐควรสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลตลาด มาตรฐานสากล และเครื่องมือดิจิทัลที่ช่วยให้ผู้ส่งออก โดยเฉพาะรายกลางและรายย่อย สามารถยกระดับการดำเนินงานได้ ในเชิงศีลธรรม การส่งออกอย่างรับผิดชอบต่อสังคมหมายถึงการไม่ผลักต้นทุนทางสังคมให้กับแรงงานหรือสิ่งแวดล้อม การ

เคารพสิทธิมนุษยชนในห่วงโซ่อุปทาน และการดำเนินธุรกิจอย่างโปร่งใส เมื่อสินค้าไทยสามารถตอบโจทย์ทั้งด้านเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม ความเชื่อมั่นจากคู่ค้าระหว่างประเทศจะเพิ่มขึ้น การส่งออกจึงไม่ใช่เพียงกลไกหารายได้ แต่เป็นเครื่องมือสร้างภาพลักษณ์ประเทศที่มีความรับผิดชอบ และช่วยเสริมความยั่งยืนของเศรษฐกิจไทยในระบบโลกที่ซับซ้อน

1) การส่งออกสินค้าเกษตรไทยด้วยคุณค่าแหล่งที่มาและเรื่องราวชุมชนแทนการแข่งขันด้านราคา -การส่งออกสินค้าเกษตรไทยในตลาดโลกยุคใหม่เริ่มเปลี่ยนจากการขายวัตถุดิบราคาต่ำ ไปสู่การนำเสนอ “คุณค่า” ที่ฝังอยู่ในแหล่งที่มา กระบวนการผลิต และเรื่องราวของชุมชนผู้ผลิต ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในภาคเกษตรไทยคือการส่งออกข้าว ผลไม้ และสินค้าเกษตรแปรรูปที่เน้นการเล่าเรื่องพื้นที่ผลิต วิถีเกษตร และความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้สินค้าไม่ถูกเปรียบเทียบด้วยราคาเพียงอย่างเดียว แต่ถูกมองเป็นสินค้าที่มีอัตลักษณ์และความหมายทางสังคม แนวทางนี้ช่วยให้เกษตรกรและผู้ประกอบการมีอำนาจต่อรองมากขึ้น และลดความเปราะบางจากความผันผวนของราคาตลาดโลก มิติความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ที่การยอมรับว่ามูลค่าเพิ่มไม่ได้เกิดจากการกดต้นทุนแรงงานหรือทรัพยากร แต่เกิดจากการเคารพชุมชนและธรรมชาติ เมื่อการส่งออกเชิงคุณค่ากลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอุตสาหกรรมเกษตร จะช่วยสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้ประเทศไทยในฐานะแหล่งผลิตอาหารที่มีคุณภาพ มีจริยธรรม และมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดโลก

2) การยกระดับมาตรฐานการผลิตเกษตรเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตลาดส่งออกอย่างรับผิดชอบ -ตลาดโลกปัจจุบันให้ความสำคัญกับมาตรฐานการผลิตที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม แรงงาน และความปลอดภัยของผู้บริโภค ภาคเกษตรไทยจึงเริ่มปรับกระบวนการผลิตให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดผลกระทบทางสังคม ตัวอย่างในทางปฏิบัติคือเกษตรกรที่ปรับวิธีการผลิตเพื่อลดการใช้สารเคมี ดูแลแรงงานอย่างเป็นธรรม และรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ผลิต ซึ่งช่วยให้สินค้าเกษตรไทยสามารถเข้าสู่ตลาดที่มีข้อกำหนดสูงได้ มิติทางศีลธรรมของการส่งออกลักษณะนี้อยู่ที่การไม่ผลักภาระต้นทุนด้านมาตรฐานให้เกษตรกรรายย่อยฝ่ายเดียว แต่ต้องมีระบบสนับสนุนที่ช่วยให้การปฏิบัติตามมาตรฐานเป็นไปได้อย่างจริงจัง เมื่อมาตรฐานถูกมองว่าเป็นการลงทุนระยะยาว ไม่ใช่ภาระ การส่งออกสินค้าเกษตรจะมีความยั่งยืนมากขึ้น และช่วยให้โครงสร้างอุตสาหกรรมเกษตรไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกด้วยความเชื่อมั่นและความรับผิดชอบต่อสังคม

3) การสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรไทยในฐานะตัวแทนคุณค่าทางสังคมและสิ่งแวดล้อม: การส่งออกเชิงคุณค่าในยุคใหม่ต้องอาศัยการสร้างแบรนด์ที่สะท้อนตัวตนและจุดยืนของประเทศ ภาคเกษตรไทยเริ่มเห็นตัวอย่างของผู้ประกอบการและชุมชนที่พัฒนาสินค้าเกษตรให้มีแบรนด์ของตนเอง โดยสื่อสารถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การดูแลแรงงาน และการแบ่งปันรายได้สู่ชุมชน การสร้างแบรนด์เช่นนี้ช่วยให้สินค้าเกษตรไทยไม่ถูกกลืนหายไปในตลาดโลกที่แข่งขันรุนแรง และสามารถรักษามูลค่าได้ในระยะยาว มิติความรับผิดชอบต่อสังคมของการสร้างแบรนด์อยู่ที่ความซื่อสัตย์ ไม่กล่าวอ้างเกินจริง และไม่ใช้ภาพลักษณ์วัฒนธรรมหรือชุมชนเพียงเพื่อการตลาด เมื่อแบรนด์สินค้าเกษตรสะท้อนคุณค่าที่ปฏิบัติได้จริง จะช่วยเสริมความเชื่อมั่นจากผู้บริโภคต่างประเทศ และทำให้การส่งออกของไทยไม่ใช่เพียงการขายสินค้า แต่เป็นการสื่อสารตัวตนของสังคมไทยในเวทีโลกอย่างมีศักดิ์ศรีและยั่งยืน

1.1.4 การสร้างความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทานและการกำกับดูแลอย่างมีจริยธรรม

ในโลกที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนจากภูมิรัฐศาสตร์ ภัยพิบัติ และความผันผวนทางเศรษฐกิจ ความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทานกลายเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมและการส่งออก นโยบายเศรษฐกิจไทยควรมุ่งกระจายความเสี่ยง ไม่พึ่งพาตลาดหรือแหล่งวัตถุดิบเพียงไม่กี่แห่ง พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีในการติดตามและวางแผนห่วงโซ่อุปทานอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ความยืดหยุ่นจะไม่มีที่ยืน หากขาดการกำกับดูแลที่ยึดหลักจริยธรรม ภาคธุรกิจต้องดำเนินงานอย่างโปร่งใส รับผิดชอบต่อคู่ค้า แรงงาน และชุมชน ไม่ใช่ความได้เปรียบเชิงอำนาจกดทับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อ่อนแอกว่า ขณะที่ภาครัฐควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกที่เป็นธรรม และสร้างความเชื่อมั่นให้ทุกฝ่ายสามารถร่วมมือกันได้ การกำกับดูแลเช่นนี้ไม่ใช่อุปสรรคต่อการแข่งขัน แต่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพและได้รับความไว้วางใจ เมื่อห่วงโซ่อุปทานของไทยมีทั้งความยืดหยุ่นและคุณธรรม เศรษฐกิจจะสามารถปรับตัวต่อแรงกระแทกจากภายนอกได้ดีขึ้น และเติบโตบนรากฐานที่มั่นคงและรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม

1) การกระจายแหล่งผลิตและตลาดเพื่อลดความเสี่ยงของห่วงโซ่อุปทานเกษตรไทย -ภาคเกษตรไทยเริ่มตระหนักว่าการพึ่งพาพื้นที่ผลิตหรือผู้รับซื้อเพียงไม่กี่ราย ทำให้ห่วงโซ่อุปทานเปราะบางต่อภัยธรรมชาติ ภูมิรัฐศาสตร์ และความผันผวนของตลาดโลก ตัวอย่างการปฏิบัติจริงคือการส่งเสริมให้เกษตรกรและสหกรณ์กระจายพื้นที่ผลิตและช่องทางจำหน่าย เช่น การปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียว การเชื่อมโยงกับตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศควบคู่กัน แนวทางนี้ช่วยลดความเสี่ยงจากการหยุดชะงักของการส่งออกหรือราคาตกต่ำในตลาดใดตลาดหนึ่ง มิติความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ที่การไม่ผลักความเสี่ยงทั้งหมดให้เกษตรกรรายย่อยต้องแบกรับเพียงฝ่ายเดียว แต่สร้างระบบที่ทุกฝ่ายในห่วงโซ่มิมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เมื่อโครงสร้างอุตสาหกรรมเกษตรสามารถกระจายความเสี่ยงได้จริง การส่งออกจะมีความยืดหยุ่นมากขึ้น และสามารถรักษารายได้ของเกษตรกรและผู้ประกอบการได้แม้ในช่วงวิกฤต

2) การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน -การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการติดตามการผลิต การขนส่ง และการกระจายสินค้า เป็นแนวปฏิบัติที่เริ่มเห็นชัดในภาคเกษตรไทย เช่น การใช้แพลตฟอร์มข้อมูลร่วระหว่างเกษตรกร สหกรณ์ และผู้ส่งออก เพื่อคาดการณ์ผลผลิต วางแผนโลจิสติกส์ และรับมือกับความไม่แน่นอน เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยลดต้นทุน ลดความสูญเสีย และทำให้ห่วงโซ่อุปทานปรับตัวได้รวดเร็ว มิติทางจริยธรรมอยู่ที่การใช้ข้อมูลอย่างโปร่งใส ไม่ปกปิดข้อมูลราคา ไม่เอาเปรียบผู้ผลิตต้นน้ำ และคุ้มครองข้อมูลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เมื่อข้อมูลถูกใช้เพื่อประโยชน์ร่วม ไม่ใช่เพื่อกดทับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทานจะเกิดขึ้นบนฐานความไว้วางใจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการส่งออกสินค้าเกษตรมูลค่าสูงในตลาดโลกยุคใหม่

3) การกำกับดูแลห่วงโซ่อุปทานเกษตรด้วยหลักจริยธรรมและความเป็นธรรม -ความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทานจะไม่มีที่ยืน หากขาดการกำกับดูแลที่ยึดหลักจริยธรรม ในภาคเกษตรไทยเริ่มมีตัวอย่างของการกำหนดกติกาที่เป็นธรรมระหว่างผู้รับซื้อ ผู้แปรรูป และเกษตรกร เช่น การทำข้อตกลงที่ชัดเจนเรื่องราคา คุณภาพ และการแบ่งปันความเสี่ยง แนวทางนี้ช่วยลดการใช้อำนาจต่อรองของฝ่ายที่แข็งแกร่งกว่า และสร้างความเชื่อมั่นให้ทุกฝ่าย มิติความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ที่การเคารพแรงงาน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ไม่เร่งการผลิตจนละเลยผลกระทบต่อระยะยาว เมื่อการกำกับดูแลตั้งอยู่บนหลักความเป็นธรรม ห่วงโซ่อุปทานเกษตรจะ

สามารถรับมือกับแรงกระแทกจากภายนอกได้ดีขึ้น และทำให้โครงสร้างอุตสาหกรรมและการส่งออกของไทย เติบโตอย่างมั่นคง มีศักดิ์ศรี และได้รับการยอมรับในเวทีโลก

1.2 การปรับภาคบริการและท่องเที่ยวจากปริมาณสู่คุณภาพภายใต้ค่านิยมความพอเหมาะพอดี

ภาคบริการและการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในเสาหลักของเศรษฐกิจไทย แต่ประสบการณ์จากวิกฤตต่าง ๆ ทำให้เห็นชัดว่าการพึ่งพาปริมาณนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวสร้างความเปราะบางสูง เศรษฐกิจยุคพลวัตจึงผลักดันให้ภาคการท่องเที่ยวปรับรูปแบบที่เน้นคุณภาพ รายได้ต่อหัว และคุณค่าที่แท้จริง เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ Wellness สปา อาหารเพื่อสุขภาพ การประชุมและนิทรรศการ (MICE) ซึ่งช่วยกระจายรายได้และลดแรงกดดันต่อทรัพยากรท้องถิ่น แนวทางนี้สอดคล้องกับค่านิยมไทยเรื่องความพอประมาณ การเคารพชุมชน และการรักษาสีน้ำผึ้งเมืองท่องเที่ยวหลายแห่งเริ่มออกแบบแพ็คเกจที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการดูแลสุขภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่นานขึ้น ใช้จ่ายอย่างมีคุณภาพ และเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อพื้นที่ ในระดับผู้ประกอบการ การยกระดับบริการต้องมาพร้อมมาตรฐานแรงงาน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อบริหารจัดการ และความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค ส่วนภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกติกาที่เป็นธรรม ลดการท่องเที่ยวที่ทำลายทรัพยากร และสนับสนุนการพัฒนาทักษะบุคลากรบริการ เมื่อภาคบริการเติบโตบนฐานคุณภาพและคุณธรรม จะช่วยให้เศรษฐกิจไทยมีรายได้ที่มั่นคงขึ้น พร้อมรักษาอัตลักษณ์และความสมดุลของสังคมในระยะยาว (ประเวศ วะสี. (2561). การพัฒนาอย่างสมดุล / OECD. (2020). Tourism Trends and Policies)

1.2.1 การยกระดับการท่องเที่ยวจากจำนวนผู้มาเยือนสู่คุณภาพประสบการณ์อย่างมีความหมาย

การปรับภาคการท่องเที่ยวไทยในยุคเศรษฐกิจพลวัตจำเป็นต้องเปลี่ยนจากการวัดความสำเร็จด้วยจำนวนนักท่องเที่ยว มาเป็นการให้ความสำคัญกับคุณภาพของประสบการณ์และคุณค่าที่เกิดขึ้นทั้งต่อผู้มาเยือนและพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพหมายถึงการออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการเชิงลึก เช่น สุขภาพ จิตใจ วัฒนธรรม และการเรียนรู้ มากกว่าการบริโภคสถานที่แบบเร่งรีบ แนวคิดนี้ช่วยลดความแออัด ลดการใช้ทรัพยากรเกินพอดี และเพิ่มรายได้ต่อหัวอย่างยั่งยืน ในเชิงนโยบาย ภาครัฐควรส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเฉพาะด้าน ไม่ผลักดันทุกพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่เหมือนกันทั้งหมด ขณะที่ผู้ประกอบการควรปรับบทบาทจากผู้ขายแพ็คเกจราคาถูก มาเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์ที่มีคุณภาพ มีเรื่องราว และเคารพบริบทท้องถิ่น ในมิติศีลธรรม การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพสะท้อนค่านิยมความพอเหมาะพอดี ไม่เอาเปรียบชุมชน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และไม่มองนักท่องเที่ยวเป็นเพียงแหล่งรายได้ แต่เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เมื่อการท่องเที่ยวสร้างความสุขให้ทั้งผู้มาเยือนและเจ้าของพื้นที่ เศรษฐกิจบริการจะมีความมั่นคงและลดความเปราะบางจากความผันผวนภายนอกในระยะยาว

1) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคุณภาพที่เน้นการเรียนรู้มากกว่าการเยี่ยมชมแบบเร่งรีบ -การยกระดับการท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรไทยเริ่มขยับจากการเปิดฟาร์มให้ถ่ายรูปหรือขายของที่ระลึก ไปสู่การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย เช่น การเรียนรู้วิถีปลูกข้าวอินทรีย์ การทำเกษตรผสมผสาน

หรือการแปรรูปผลผลิตพื้นถิ่นร่วมกับเกษตรกร ตัวอย่างที่เห็นได้ในปัจจุบันคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จำกัดจำนวนผู้เข้าร่วมต่อรอบ เน้นการใช้เวลาอยู่กับพื้นที่จริง ฟังเรื่องราวของชุมชน และลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง แนวทางนี้สะท้อนการปรับจาก “ปริมาณนักท่องเที่ยว” สู่ “คุณภาพประสบการณ์” อย่างชัดเจน มิติของความพอเหมาะพอดีอยู่ที่การไม่เร่งรับคนจำนวนมากเกินศักยภาพพื้นที่ ลดความแออัด ลดของเสีย และลดการใช้ทรัพยากรเกินจำเป็น ในขณะเดียวกัน รายได้ต่อหัวของนักท่องเที่ยวกลับสูงขึ้น และกระจายตรงถึงเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้เช่นนี้ยังช่วยยกระดับศักดิ์ศรีอาชีพเกษตรกร จากผู้ผลิตวัตถุดิบเป็น “ผู้ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรม” ทำให้ภาคบริการและภาคเกษตรเกื้อกูลกันบนฐานคุณค่า ไม่ใช่การใช้ทรัพยากรชนบทเพื่อการบริโภคระยะสั้น

2) การออกแบบประสบการณ์ท่องเที่ยวที่เคารพจังหวะชีวิตเกษตรและระบบนิเวศ -การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพในบริบทภาคเกษตรไทยเริ่มให้ความสำคัญกับ “จังหวะชีวิตของพื้นที่” มากกว่าความสะดวกของนักท่องเที่ยวเพียงฝ่ายเดียว ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวตามฤดูกาลเกษตรจริง ไม่เร่งปลูกหรือจัดฉากเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวตลอดปี การท่องเที่ยวลักษณะนี้ช่วยให้ผู้มาเยือนได้เข้าใจความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ความอดทน และภูมิปัญญาการปรับตัวของเกษตรกร มิติความพอเหมาะพอดีสะท้อนผ่านการไม่บังคับพื้นที่ให้ทำงานหนักเกินศักยภาพ เช่น ไม่จัดกิจกรรมในช่วงฟื้นฟูดินหรือช่วงขาดแคลนน้ำ ในเชิงเศรษฐกิจ การออกแบบประสบการณ์ที่สอดคล้องกับระบบนิเวศช่วยลดต้นทุนแฝงจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากร และสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ นักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพมักยอมรับข้อจำกัดเหล่านี้ และให้คุณค่ากับความจริงใจของพื้นที่ เมื่อการท่องเที่ยวไม่รบกวนวิถีเกษตร แต่เดินไปพร้อมกัน พื้นที่ชนบทจะสามารถรักษาทั้งรายได้ ความสมดุลของธรรมชาติ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้ในระยะยาว

3) การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพกับรายได้เสริมที่มั่นคงของเกษตรกร -การปรับภาคบริการและท่องเที่ยวจากปริมาณสู่คุณภาพในพื้นที่เกษตรไทย ยังสะท้อนผ่านการสร้างรายได้เสริมที่ไม่บั่นทอนอาชีพหลักของเกษตรกร ตัวอย่างที่พบในปัจจุบันคือการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวขนาดเล็กควบคู่กับการขายผลผลิตคุณภาพ อาหารพื้นถิ่น หรือผลิตภัณฑ์แปรรูปที่มีเรื่องราว การท่องเที่ยวจึงไม่ใช่การแทนที่การทำเกษตร แต่เป็นส่วนเสริมที่ช่วยกระจายความเสี่ยงรายได้ มิติความพอเหมาะพอดีอยู่ที่การไม่ขยายกิจกรรมท่องเที่ยวจนเกษตรกรต้องละทิ้งการผลิตอาหาร หรือพึ่งพารายได้จากนักท่องเที่ยวมากเกินไป เมื่อรายได้จากบริการเกิดขึ้นในระดับที่สมดุล เกษตรกรจะสามารถรักษาความมั่นคงทางอาหารของพื้นที่ พร้อมกับมีรายได้เพิ่มอย่างมีศักดิ์ศรี การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพในลักษณะนี้จึงไม่เพียงสร้างประสบการณ์ที่ดีให้ผู้มาเยือน แต่ยังช่วยเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชนบท ลดความเปราะบางจากความผันผวนภายนอก และทำให้ภาคบริการ ภาคเกษตร และชุมชนเติบโตไปด้วยกันอย่างยั่งยืน

1.2.2 การพัฒนาภาคบริการด้วยมาตรฐานแรงงานและคุณธรรมทางธุรกิจ

การยกระดับภาคบริการให้เน้นคุณภาพไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากละเลยคุณภาพชีวิตและศักดิ์ศรีของแรงงานบริการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของประสบการณ์ผู้ใช้บริการ เศรษฐกิจไทยในยุคพลวัตจำเป็นต้องปรับแนวคิดจากการใช้แรงงานต้นทุนต่ำ ไปสู่การลงทุนในทักษะ ความเป็นมืออาชีพ และสวัสดิการที่เหมาะสม นโยบายด้านแรงงานควรสนับสนุนการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง การสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ และการคุ้มครองแรงงานให้สอดคล้องกับรูปแบบงานบริการสมัยใหม่ ในเชิงผู้ประกอบการ การให้บริการอย่างมีคุณภาพ

ต้องตั้งอยู่บนความซื่อสัตย์ โปร่งใส ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค และไม่ลดคุณภาพเพื่อกำไรระยะสั้น มิติทางศีลธรรม จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ภาคบริการได้รับความเชื่อถือในระยะยาว เมื่อแรงงานได้รับการดูแลอย่างเป็น ธรรม จะเกิดแรงจูงใจภายในในการให้บริการที่ดี เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่เคารพผู้คน และส่งผลต่อภาพลักษณ์ ของประเทศในสายตานานาชาติ การพัฒนาภาคบริการบนฐานคุณธรรมจึงไม่เพียงเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ ยังสร้างสังคมให้คุณค่ากับมนุษย์และการทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี

1) การยกระดับแรงงานบริการในภาคเกษตรท่องเที่ยวด้วยทักษะและศักดิ์ศรีอาชีพ -การพัฒนา ภาคบริการในพื้นที่เกษตรไทยให้เน้นคุณภาพ จำเป็นต้องเริ่มจากการยกระดับแรงงานบริการที่ทำหน้าที่ต้อนรับ ถ่ายทอดเรื่องราว และดูแลประสบการณ์ของผู้มาเยือน ตัวอย่างที่พบในปัจจุบันคือชุมชนเกษตรที่พัฒนา “เจ้า บ้านมืออาชีพ” ผ่านการฝึกทักษะการสื่อสาร การเล่าเรื่องพื้นที่ การดูแลความปลอดภัย และมารยาทการ ให้บริการ โดยไม่เร่งขยายจำนวนนักท่องเที่ยวเกินกำลังคน แนวทางนี้สะท้อนค่านิยมความพอเหมาะพอดี เพราะไม่ใช้แรงงานเกินขีดความสามารถ ไม่กดค่าจ้างเพื่อแข่งขันด้านราคา แต่ลงทุนในคุณภาพแรงงานให้ สามารถสร้างคุณค่าทางประสบการณ์ได้จริง มิติศีลธรรมอยู่ที่การมองแรงงานบริการไม่ใช่ต้นทุนที่ต้องลด แต่ เป็น “มนุษย์” ที่ควรได้รับการพัฒนาและเคารพศักดิ์ศรี เมื่อแรงงานมีความภาคภูมิใจในบทบาทของตน การ ให้บริการจะมีความจริงใจ อดทน และสม่ำเสมอ ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างความประทับใจระยะยาว มากกว่าการเร่งขยายแพ็คเกจราคาถูก ทั้งยังช่วยให้คนรุ่นใหม่ในชนบทเห็นคุณค่าอาชีพบริการที่เชื่อมโยงกับ เกษตร ไม่จำเป็นต้องย้ายออกจากพื้นที่เพื่อแสวงหางานในเมือง

2) คุณธรรมทางธุรกิจในการเกษตรท่องเที่ยวเกี่ยวกับการไม่เอาเปรียบผู้บริโภคและชุมชน -การปรับ ภาคบริการจากปริมาณสู่คุณภาพในบริบทเกษตรไทย ต้องตั้งอยู่บนคุณธรรมทางธุรกิจที่ชัดเจน ตัวอย่างที่ เห็นได้คือแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่กำหนดราคาบริการอย่างโปร่งใส ไม่บวกค่าบริการเกินจริง และไม่โฆษณา เกินกว่าความเป็นจริงของพื้นที่ การดำเนินธุรกิจเช่นนี้อาจไม่สร้างรายได้รวดเร็วเหมือนการขายทัวร์จำนวนมาก แต่กลับสร้างความเชื่อถือและการกลับมาใช้บริการซ้ำในระยะยาว ค่านิยมความพอเหมาะพอดีสะท้อนผ่านการรู้ ขอบเขตของกำไร ไม่ลดคุณภาพอาหาร กิจกรรม หรือความปลอดภัยเพื่อหวังกำไรระยะสั้น มิติศีลธรรมของ ภาคบริการอยู่ที่การไม่ใช้ความไม่รู้ของนักท่องเที่ยวมาเป็นช่องทางเอาเปรียบ และไม่ผลักภาระต้นทุนไปให้ แรงงานหรือสิ่งแวดล้อม เมื่อธุรกิจบริการเกษตรยึดหลักซื่อสัตย์และรับผิดชอบ ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ประกอบการ เกษตรกร และผู้มาเยือนจะอยู่บนความไว้วางใจ ไม่ใช่การแลกเปลี่ยนเชิงฉาบฉวย ซึ่งช่วยให้ ระบบท่องเที่ยวเติบโตอย่างมั่นคงและลดความเปราะบางของรายได้ในระยะยาว

3) มาตรฐานแรงงานและสวัสดิการที่เหมาะสมกับบริบทชนบทเพื่อความยั่งยืนของบริการ -การ พัฒนาภาคบริการคุณภาพในพื้นที่เกษตรไทย ต้องคำนึงถึงมาตรฐานแรงงานที่เหมาะสมกับบริบทชนบท ไม่ลอก แบบระบบโรงแรมขนาดใหญ่ แต่ปรับให้สอดคล้องกับขนาดกิจกรรมและวิถีชีวิต ตัวอย่างเช่น การจัดเวลา ทำงานที่ไม่กระทบฤดูกาลเพาะปลูก การแบ่งรายได้อย่างเป็นธรรมระหว่างเจ้าของพื้นที่ ผู้ให้บริการ และ แรงงานชุมชน แนวทางนี้สะท้อนค่านิยมความพอเหมาะพอดี เพราะไม่เร่งใช้แรงงานจนเกินกำลัง และไม่สร้าง ภาระต้นทุนที่ชุมชนรับไม่ไหว มิติศีลธรรมอยู่ที่การดูแลแรงงานบริการในฐานะสมาชิกชุมชน ไม่ใช่แรงงาน ชั่วคราวที่ถูกใช้แล้วหมดไป เมื่อแรงงานได้รับสวัสดิการพื้นฐาน ความมั่นคงรายได้ และการยอมรับ จากสังคม พวกเขาจะสามารถให้บริการด้วยคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ภาคบริการและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่เป็น

เพียงกิจกรรมเสริมชั่วคราว แต่กลายเป็นฐานเศรษฐกิจที่มั่นคง เชื่อมโยงคุณภาพชีวิต ศักดิ์ศรีแรงงาน และความยั่งยืนของชนบทไทยเข้าด้วยกันอย่างสมดุล

1.2.3 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มคุณภาพบริการโดยไม่ละทิ้งมนุษยธรรม

ในยุคเศรษฐกิจพลวัต เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับภาคบริการและการท่องเที่ยว ตั้งแต่ระบบจอง การบริหารลูกค้า ไปจนถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบบริการที่ตรงความต้องการ อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณภาพไม่ควรลดทอนความเป็นมนุษย์ของการบริการ นโยบายภาครัฐควรสนับสนุนให้ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะรายย่อยและชุมชน เข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ไม่สร้างภาระเกินศักยภาพ ขณะที่ภาคธุรกิจต้องใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมการทำงานของคน ไม่ใช่แทนที่หรือกดทับแรงงาน ในเชิงศีลธรรม การจัดการข้อมูลลูกค้าต้องคำนึงถึงความเป็นส่วนตัว โปร่งใส และความรับผิดชอบ เทคโนโลยีที่ดีจึงควรช่วยให้บริการมีความแม่นยำ สะดวก และเป็นธรรมมากขึ้น โดยยังคงไว้ซึ่งความอบอุ่น ความใส่ใจ และความจริงใจแบบไทย เมื่อดิจิทัลถูกใช้เป็นเครื่องมือ ไม่ใช่เป้าหมาย ภาคบริการไทยจะสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล โดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์และคุณค่าทางสังคม

1) การใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อคัดกรองคุณภาพนักท่องเที่ยว ไม่เร่งปริมาณผู้มาเยือน -การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในภาคบริการและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของไทย สามารถช่วยเปลี่ยนแนวคิดจากการรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ไปสู่การคัดเลือกผู้มาเยือนที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ ตัวอย่างที่พบในปัจจุบันคือชุมชนเกษตรที่ใช้ระบบจองออนไลน์ กำหนดรอบเวลา จำนวนผู้เข้าร่วม และเงื่อนไขกิจกรรมล่วงหน้า ทำให้ไม่เกิดความแออัด ไม่รบกวนวิถีเกษตร และไม่เพิ่มภาระให้แรงงานในชุมชน แนวทางนี้สะท้อนค่านิยมความพอเหมาะพอดี เพราะใช้เทคโนโลยีเพื่อ “จำกัดอย่างมีเหตุผล” ไม่ใช่เพื่อเร่งยอดขายสูงสุด มิติทางมนุษยธรรมอยู่ที่การเคารพทั้งผู้ให้บริการและพื้นที่ผลิตทางการเกษตร เมื่อเกษตรกรสามารถวางแผนต้อนรับผู้มาเยือนได้ล่วงหน้า จะลดความเครียดจากการทำงาน ลดต้นทุนที่ไม่จำเป็น และยังคงรักษาคุณภาพการให้บริการแบบเป็นกันเอง เทคโนโลยีในลักษณะนี้ไม่ได้แทนที่ความสัมพันธ์ระหว่างคน แต่ทำหน้าที่จัดระเบียบเพื่อให้ความสัมพันธ์นั้นมีคุณภาพมากขึ้น และช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างรายได้อย่างพอดี สม่าเสมอ และไม่ทำลายรากฐานการผลิตอาหารของชุมชน

2) เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเล่าเรื่องคุณค่าเกษตร แทนการขายประสบการณ์ฉาบฉวย -การใช้สื่อดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย หรือคอนเทนต์วิดีโอ เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับบริการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากการ “ขายกิจกรรม” ไปสู่การ “ถ่ายทอดคุณค่า” ตัวอย่างในบริบทไทยคือกลุ่มเกษตรกรที่ใช้ดิจิทัลเล่าเรื่องกระบวนการปลูก การดูแลดินน้ำ และวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้ผู้มาเยือนเข้าใจบริบทก่อนเดินทาง แนวทางนี้ช่วยคัดกรองนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้จริง ลดปัญหาการคาดหวังผิดพลาด และลดแรงกดดันต่อชุมชน ค่านิยมความพอเหมาะพอดีสะท้อนผ่านการไม่ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างภาพเกินจริงหรือกระตุ้นการบริโภคเกินจำเป็น มิติทางศีลธรรมอยู่ที่ความซื่อสัตย์ในการสื่อสาร ไม่บิดเบือนคุณค่าเกษตรเพื่อผลประโยชน์ทางการตลาด เมื่อเทคโนโลยีถูกใช้เพื่อเสริมความเข้าใจ ไม่ใช่เพื่อเร่งยอดคน การบริการจะมีความลึกซึ้งและเคารพศักดิ์ศรีของเกษตรกร ผู้มาเยือนเองก็มีบทบาทเป็นผู้เรียนรู้ ไม่ใช่ผู้บริโภคเพียงฝ่ายเดียว ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นพื้นที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับชนบทอย่างมีความหมายและยั่งยืน

3) การใช้ข้อมูลดิจิทัลเพื่อบริหารบริการอย่างเป็นธรรม โดยยังคงความอบอุ่นแบบมนุษย์ -การจัดเก็บและใช้ข้อมูลลูกค้าในภาคบริการและท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถช่วยเพิ่มคุณภาพการบริการได้ หากดำเนินการอย่างมีจริยธรรม ตัวอย่างที่พบคือการใช้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อปรับกิจกรรมให้เหมาะกับกลุ่มผู้มาเยือน เช่น ครอบครัว ผู้สูงอายุ หรือผู้สนใจเกษตรอินทรีย์ โดยไม่ละเมิดความเป็นส่วนตัว แนวทางนี้สะท้อนค่านิยมความพอเหมาะพอดี เพราะใช้ข้อมูลเท่าที่จำเป็น ไม่แสวงหาประโยชน์เกินขอบเขต มิติทางมนุษยธรรมอยู่ที่การใช้เทคโนโลยีเพื่อ “เข้าใจคน” ไม่ใช่ควบคุมหรือเอาเปรียบ เมื่อข้อมูลช่วยให้เกษตรกรและผู้ให้บริการเตรียมตัวได้ดีขึ้น การต้อนรับจะมีคุณภาพและใส่ใจมากขึ้น โดยยังคงความอบอุ่น การพูดคุย และความจริงใจแบบไทย เทคโนโลยีจึงทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเบื้องหลัง ไม่ใช่ตัวแทนความสัมพันธ์ การบริหารบริการในลักษณะนี้ช่วยให้ภาคบริการและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเติบโตอย่างมีคุณค่า สร้างความพึงพอใจทั้งผู้มาเยือนและชุมชน และรักษาความเป็นมนุษย์ท่ามกลางเศรษฐกิจดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

1.2.4 การบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างสมดุลเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและทรัพยากร

การปรับภาคท่องเที่ยวจากปริมาณสู่คุณภาพต้องมาพร้อมการบริหารจัดการที่คำนึงถึงความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจไทยในยุคพลวัตไม่สามารถยอมรับการเติบโตที่ทำลายทรัพยากรหรือบั่นทอนคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นได้อีกต่อไป นโยบายด้านการท่องเที่ยวควรกำหนดขีดความสามารถรองรับของพื้นที่อย่างชัดเจน ส่งเสริมการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว และสนับสนุนรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในมิติศีลธรรม การเคารพชุมชนหมายถึงการรับฟังเสียงของคนในพื้นที่ให้พวกเขามีบทบาทในการตัดสินใจ และได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ไม่ใช่เพียงเป็นผู้รับผลกระทบ การท่องเที่ยวที่ดีจึงควรเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น และช่วยรักษาทรัพยากรให้คนรุ่นหลัง เมื่อการเติบโตของภาคบริการตั้งอยู่บนความพอเหมาะพอดี เศรษฐกิจไทยจะมีฐานรายได้ที่มั่นคง ลดความเสี่ยงจากวิกฤต และคงไว้ซึ่งความสมดุลของสังคมในระยะยาว

1) การกำหนดขีดความสามารถรองรับของพื้นที่เกษตรท่องเที่ยวเพื่อป้องกันการใช้ทรัพยากรเกินศักยภาพ -การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างสมดุลจำเป็นต้องเริ่มจากการตระหนักว่าพื้นที่เกษตรมีขีดจำกัดในการรองรับผู้มาเยือน ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ แรงงาน หรือวิถีชีวิตของชุมชน ตัวอย่างที่พบในปัจจุบันคือชุมชนเกษตรที่กำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่อวันหรือจำกัดช่วงเวลาเปิดรับนักท่องเที่ยวเฉพาะบางฤดูกาล เพื่อไม่ให้เกิดการรบกวนการผลิตหลัก แนวทางนี้สะท้อนค่านิยมความพอเหมาะพอดี เพราะเลือกเติบโตเท่าที่พื้นที่รองรับได้ ไม่เร่งสร้างรายได้จนทำลายฐานทรัพยากร มิติทางศีลธรรมอยู่ที่การเคารพธรรมชาติและไม่ใช้ทรัพยากรของชุมชนเกินส่วน การกำหนดขีดความสามารถรองรับยังช่วยให้เกษตรกรสามารถดูแลนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และไม่เพิ่มภาระงานเกินตัว เมื่อพื้นที่เกษตรได้รับการดูแลในฐานะทรัพยากรร่วม ไม่ใช่แหล่งรายได้ระยะสั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะช่วยเสริมรายได้โดยไม่บั่นทอนความมั่นคงอาหารหรือความยั่งยืนของระบบนิเวศในระยะยาว

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนเกษตรในการตัดสินใจและออกแบบการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม -การบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไม่อาจเกิดจากการกำหนดนโยบายจากภายนอกเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเกษตรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตัวอย่างในบริบทไทยคือการจัดประชุมชุมชนเพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยว เวลาเปิด-ปิดพื้นที่ และการแบ่งปันรายได้ แนวทางนี้ช่วยลดความขัดแย้ง และทำให้

การท่องเที่ยวไม่กระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันของเกษตรกร คำนึงความเหมาะสมพอดีสะท้อนผ่านการไม่บังคับให้ทุกครัวเรือนเข้าร่วม แต่เปิดโอกาสให้เลือกตามความพร้อม มิติทางศีลธรรมอยู่ที่การเคารพศักดิ์ศรีของคนในพื้นที่ ไม่มองชุมชนเป็นเพียงฉากหลังของกิจกรรมท่องเที่ยว เมื่อเกษตรกรมีอำนาจร่วมในการกำหนดทิศทาง พวกเขาจะรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความภาคภูมิใจ และพร้อมดูแลทรัพยากรของตนเอง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงกลายเป็นเครื่องมือเสริมความเข้มแข็งของชุมชน มากกว่าการสร้างภาระหรือความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่

3) การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและการเรียนรู้ของผู้มาเยือน - การบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างสมดุลควรผสมผสานเป้าหมายทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและการสร้างความตระหนักรู้ ตัวอย่างที่พบในภาคเกษตรไทยคือการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ เช่น การสาธิตการจัดการน้ำ การปลูกพืชตามฤดูกาล หรือการฟื้นฟูดิน แทนกิจกรรมที่เน้นความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แนวทางนี้ช่วยให้ผู้มาเยือนเข้าใจคุณค่าของทรัพยากรและแรงงานเกษตร คำนึงความเหมาะสมพอดีสะท้อนผ่านการให้การท่องเที่ยวเป็นสื่อการเรียนรู้ ไม่ใช่เครื่องมือบริโภคพื้นที่ มิติทางศีลธรรมอยู่ที่การปลูกฝังความรับผิดชอบร่วมต่อทรัพยากร ไม่สร้างรายได้บนความไม่รู้ของผู้บริโภค เมื่อการท่องเที่ยวช่วยเสริมความเข้าใจและความเคารพต่อธรรมชาติ พื้นที่เกษตรจะได้รับการดูแลมากขึ้นทั้งจากคนในและคนนอกชุมชน ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นพลังสนับสนุนความยั่งยืนของชุมชนและทรัพยากรในระยะยาวอย่างแท้จริง

1.3 ปรับตัวภาคเกษตรต่อสภาพภูมิอากาศและมาตรฐานโลกด้วยนวัตกรรมและรับผิดชอบต่อ

ภาคเกษตรไทยกำลังเผชิญแรงกดดันรอบด้าน ทั้งภัยแล้ง น้ำท่วม ความผันผวนของราคา และมาตรการคาร์บอนจากประเทศคู่ค้า เศรษฐกิจยุคพลวัตจึงบังคับให้เกษตรกรไทยต้องเปลี่ยนจากการผลิตแบบอาศัยประสบการณ์สู่การใช้ความรู้และเทคโนโลยี เช่น เซนเซอร์ความชื้น การพยากรณ์อากาศ การจัดการน้ำ และปุ๋ยอย่างแม่นยำ เพื่อลดต้นทุนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การปรับตัวนี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องเทคนิค แต่สะท้อนค่านิยมเรื่องความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและคนรุ่นต่อไป เกษตรกรที่ลดการเผา ลดการใช้สารเคมี และผ่านมาตรฐานสิ่งแวดล้อม จะสามารถเข้าถึงตลาดคุณภาพ เช่น ญี่ปุ่นและยุโรป ในขณะเดียวกัน นโยบายภาครัฐต้องสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยี เงินทุน และองค์ความรู้ โดยไม่ทิ้งเกษตรกรรายย่อยไว้ข้างหลัง เมื่อเกษตรกรไทยพัฒนาไปสู่ระบบที่ยืดหยุ่น เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงกับตลาดโลกอย่างมีคุณธรรม จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในชนบท และเสริมความมั่นคงทางอาหารของประเทศในยุคที่โลกเผชิญความไม่แน่นอนสูง (อัมมาร สยามวาลา. (2562). เกษตรไทยในโลกเปลี่ยน / FAO. (2021). Climate-smart Agriculture)

1.3.1 การเปลี่ยนผ่านเกษตรกรไทยสู่การจัดการความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศอย่างมีระบบ

ภาคเกษตรไทยในยุคเศรษฐกิจพลวัตไม่อาจพึ่งพาความคุ้นชินกับฤดูกาลแบบเดิมได้อีกต่อไป ความผันผวนของสภาพภูมิอากาศทำให้ภัยแล้ง น้ำท่วม และโรคพืชเกิดขึ้นไม่เป็นแบบแผน การปรับตัวเชิงนโยบายจึงต้องมุ่งสร้างระบบจัดการความเสี่ยงที่อาศัยข้อมูล ความรู้ และการวางแผนล่วงหน้า มากกว่าการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เกษตรกรควรได้รับการสนับสนุนให้ใช้ข้อมูลพยากรณ์อากาศ การจัดการน้ำแบบยืดหยุ่น และการเลือกชนิดพืชให้เหมาะสมกับพื้นที่และความเสี่ยงที่เปลี่ยนไป ขณะที่ภาครัฐควรทำหน้าที่เชื่อมโยงข้อมูลจาก

หลายหน่วยงานให้เข้าถึงง่าย และออกแบบมาตรการช่วยเหลือที่กระตุ้นการปรับตัว ไม่ใช่เพียงชดเชยความเสียหาย มิติทางศีลธรรมของการจัดการความเสี่ยงอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อทรัพยากรและชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรเอง การลดการทำเกษตรที่ผิดธรรมชาติ ไม่ขยายการผลิตเกินศักยภาพพื้นที่ และเคารพสมดุลของระบบนิเวศ เป็นแนวทางที่สะท้อนความพอเหมาะพอดี เมื่อเกษตรกรกรมไทยสามารถรับมือกับความไม่แน่นอนอย่างมีระบบ จะช่วยลดความเปราะบางของชนบท และสร้างความมั่นคงให้เศรษฐกิจฐานรากในระยะยาว

1) การใช้ข้อมูลภูมิอากาศและการวางแผนการผลิตเชิงรุกเพื่อลดความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ - การปรับตัวของภาคเกษตรไทยต่อสภาพภูมิอากาศจำเป็นต้องเปลี่ยนจากการตัดสินใจบนประสบการณ์เดิม มาเป็นการใช้ข้อมูลและการวางแผนเชิงรุก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันคือเกษตรกรบางพื้นที่เริ่มใช้ข้อมูลพยากรณ์อากาศรายฤดูกาล ประกอบการตัดสินใจเลือกชนิดพืช ปรับช่วงปลูก และบริหารจัดการน้ำล่วงหน้า เช่น การเลื่อนฤดูเพาะปลูกในปีที่คาดว่าจะเกิดภัยแล้งรุนแรง แนวทางนี้ช่วยลดความเสียหายจากความไม่แน่นอนของสภาพอากาศ และลดต้นทุนจากการปลูกซ้ำหรือสูญเสียผลผลิต มิติทางศีลธรรมของการใช้ข้อมูลอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อทรัพยากรและแรงงานของตนเอง ไม่เสี่ยงผลิตโดยไม่ประเมินผลกระทบต่อดิน น้ำ และหินสิน เมื่อการวางแผนการผลิตตั้งอยู่บนความรอบคอบและการคาดการณ์อย่างมีเหตุผล เกษตรกรจะมีความมั่นคงมากขึ้น และระบบเกษตรโดยรวมจะเปลี่ยนจากการรับมือเฉพาะหน้าไปสู่การจัดการความเสี่ยงเชิงโครงสร้างอย่างยั่งยืน

2) การจัดการน้ำและระบบการผลิตที่ยืดหยุ่นต่อความแปรปรวนของภูมิอากาศ -การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้อุณหภูมิและแหล่งน้ำไม่แน่นอน ภาคเกษตรไทยจึงต้องปรับระบบการจัดการน้ำให้ยืดหยุ่น ตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงคือการทำแหล่งกักเก็บน้ำขนาดเล็กในไร่นา การปรับร่องน้ำให้เหมาะกับทั้งฤดูแล้งและฤดูฝน รวมถึงการเลือกพืชที่ทนแล้งหรือใช้น้ำน้อยในบางช่วง แนวทางเหล่านี้ไม่ใช่การลงทุนขนาดใหญ่ แต่เป็นการปรับระบบการผลิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ มิติทางศีลธรรมอยู่ที่การไม่ใช้น้ำเกินความจำเป็นและไม่เบียดเบียนผู้ใช้น้ำรายอื่น การจัดการน้ำอย่างมีความรับผิดชอบต่อช่วยลดความขัดแย้งในชุมชน และรักษาทรัพยากรสำหรับคนรุ่นต่อไป เมื่อเกษตรกรสามารถบริหารน้ำได้อย่างยืดหยุ่น ระบบเกษตรจะมีความทนทานต่อความผันผวนของภูมิอากาศ และลดการพึ่งพาความช่วยเหลือฉุกเฉินจากภาครัฐในระยะยาว

3) การปรับรูปแบบการผลิตให้สอดคล้องกับมาตรฐานโลกและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม - การจัดการความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศไม่ได้จำกัดอยู่แค่การลดความเสียหาย แต่ยังเชื่อมโยงกับการตอบสนองต่อมาตรฐานโลกด้านสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างในภาคเกษตรไทยคือการลดการเผาในพื้นที่เกษตร การใช้ปุ๋ยและสารเคมีอย่างเหมาะสม และการปรับกระบวนการผลิตให้ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แนวทางเหล่านี้ช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงตลาดที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน และลดความเสี่ยงจากมาตรการกีดกันทางการค้าในอนาคต มิติทางศีลธรรมของการปรับตัวอยู่ที่การยอมรับว่าการผลิตอาหารต้องรับผิดชอบต่อสังคมโลก ไม่ใช่เพียงผลประโยชน์เฉพาะหน้า เมื่อเกษตรกรกรมไทยสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับทั้งสภาพภูมิอากาศและมาตรฐานสากล จะช่วยเสริมความน่าเชื่อถือ ลดความเปราะบางเชิงโครงสร้าง และทำให้ภาคเกษตรไทยยืนหยัดได้อย่างมีศักดิ์ศรีในระบบเศรษฐกิจโลกยุคใหม่

1.3.2 การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

การปรับตัวของภาคเกษตรในยุคพลวัตต้องอาศัยนวัตกรรมและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการน้ำและปุ๋ยอย่างแม่นยำ การใช้ข้อมูลเพื่อลดต้นทุน หรือการติดตามคุณภาพผลผลิต เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้เกษตรกรลดการใช้ทรัพยากรเกินจำเป็น ลดผลกระทบต่อดิน น้ำ และอากาศ และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก อย่างไรก็ตาม การใช้นวัตกรรมต้องไม่กลายเป็นภาระที่เกินศักยภาพของเกษตรกรรายย่อย นโยบายภาครัฐจึงควรสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น การใช้ศูนย์เรียนรู้ การรวมกลุ่ม หรือบริการร่วมกัน มิติทางศีลธรรมของนวัตกรรมเกษตรอยู่ที่การใช้เทคโนโลยีเพื่อคุณธรรมชาติ ไม่ใช่เร่งการผลิตจนทำลายฐานทรัพยากรในระยะยาว การลดการใช้สารเคมี การหลีกเลี่ยงการเผา และการฟื้นฟูดิน เป็นตัวอย่างของการใช้นวัตกรรมควบคู่กับความรับผิดชอบต่อ เมื่อเทคโนโลยีถูกใช้เพื่อเสริมปัญญาและจริยธรรมของเกษตรกร ภาคเกษตรไทยจะพัฒนาอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนมากขึ้น

1) การใช้นวัตกรรมจัดการน้ำและปัจจัยการผลิตอย่างแม่นยำเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม - การปรับตัวของภาคเกษตรไทยต่อสภาพภูมิอากาศจำเป็นต้องใช้นวัตกรรมที่ช่วยควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ตัวอย่างที่พบในปัจจุบันคือการนำระบบน้ำหยด ระบบพ่นหมอก และการให้น้ำตามความต้องการของพืชมาใช้ในการสวนผัก ไม้ผล และพืชเศรษฐกิจหลายพื้นที่ แนวทางนี้ช่วยลดการใช้น้ำเกินจำเป็น ลดการชะล้างหน้าดิน และลดต้นทุนการผลิต ขณะเดียวกัน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินและการผสมปุ๋ยเฉพาะจุด ช่วยลดสารเคมีตกค้างและป้องกันการปนเปื้อนแหล่งน้ำ มิติทางศีลธรรมของการใช้นวัตกรรมอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อทรัพยากรส่วนรวม ไม่ใช่ทรัพยากรเกินกว่าที่จำเป็น และไม่สร้างผลกระทบต่อผู้อื่น เมื่อเกษตรกรใช้เทคโนโลยีเพื่อ “ลด” มากกว่า “เร่ง” การผลิต ภาคเกษตรจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้โดยไม่ทำลายฐานทรัพยากร และสอดคล้องกับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่ตลาดโลกให้ความสำคัญมากขึ้น

2) การใช้เทคโนโลยีติดตามและจัดการแปลงเพาะปลูกเพื่อลดความเสี่ยงและต้นทุนระยะยาว - เทคโนโลยีเกษตรในยุคใหม่ไม่ได้มุ่งเพิ่มผลผลิตเพียงอย่างเดียว แต่ช่วยให้เกษตรกรเข้าใจแปลงของตนเองอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างในบริบทไทยคือการใช้แอปพลิเคชันบันทึกข้อมูลการปลูก การเจริญเติบโตของพืช และการเกิดโรคแมลง ซึ่งช่วยให้เกษตรกรตัดสินใจแก้ปัญหาได้เร็วและตรงจุด ลดการใช้สารเคมีแบบเหวี่ยงรวม แนวทางนี้ลดทั้งต้นทุนและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มิติทางศีลธรรมของการใช้ข้อมูลอยู่ที่การตัดสินใจอย่างมีสติและรับผิดชอบต่อ ไม่ใช่วิธีที่ง่ายแต่สร้างผลเสียในระยะยาว เมื่อเกษตรกรสามารถมองเห็นผลลัพธ์ของการจัดการแต่ละขั้นตอนผ่านข้อมูลจริง จะเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เทคโนโลยีจึงไม่ใช่เครื่องมือเร่งการผลิต แต่เป็นเครื่องมือสร้างความรอบคอบและความยั่งยืนในระบบเกษตร

3) การออกแบบการใช้นวัตกรรมให้เหมาะกับเกษตรกรรายย่อยและชุมชน - การใช้นวัตกรรมเกษตรอย่างรับผิดชอบต่อคำนึงถึงความสามารถในการเข้าถึงของเกษตรกรรายย่อย ตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงคือการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรอัจฉริยะในระดับชุมชน การใช้เครื่องมือร่วมกัน หรือการให้บริการเทคโนโลยีในรูปแบบกลุ่ม แทนการผลักให้เกษตรกรลงทุนรายบุคคล มิติทางศีลธรรมของการออกแบบนวัตกรรมอยู่ที่ความเป็นธรรม ไม่ทำให้เทคโนโลยีกลายเป็นปัจจัยสร้างความเหลื่อมล้ำ เมื่อเกษตรกรสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับขนาดการผลิตและบริบทพื้นที่ นวัตกรรมจะเป็นเครื่องมือเสริมพลัง ไม่ใช่ภาระ การพัฒนาเช่นนี้ช่วยให้ภาคเกษตรไทยยกระดับมาตรฐานการผลิต ควบคู่กับการดูแลสิ่งแวดล้อม และสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างมีความรับผิดชอบต่อในระยะยาว

1.3.3 การยกระดับมาตรฐานการผลิตเกษตรสู่ตลาดโลกอย่างเป็นธรรมและมีคุณธรรม

มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและคาร์บอนจากประเทศคู่ค้ากลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการค้าในยุคเศรษฐกิจพลวัต ภาคเกษตรไทยจึงจำเป็นต้องปรับกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับมาตรฐานโลก ไม่ใช่เพียงเพื่อการส่งออก แต่เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตโดยรวม นโยบายภาครัฐควรสนับสนุนการรับรองมาตรฐาน การตรวจสอบย้อนกลับ และการให้ความรู้ด้านกฎระเบียบระหว่างประเทศอย่างเข้าใจง่าย เพื่อไม่ให้เกษตรกรรายย่อยถูกกีดกันจากตลาด มิติทางศีลธรรมของการยกระดับมาตรฐานอยู่ที่ความเป็นธรรมในห่วงโซ่อุปทาน ไม่กดราคาผลผลิต ไม่ผลักภาระต้นทุนทั้งหมดให้เกษตรกรฝ่ายเดียว และเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีอำนาจต่อรองมากขึ้น การผลิตที่ได้มาตรฐานจึงไม่ควรหมายถึงความเข้มงวดเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมาพร้อมการสนับสนุนที่เหมาะสม เมื่อเกษตรกรไทยสามารถเชื่อมโยงกับตลาดโลกอย่างมีคุณธรรม จะช่วยเพิ่มรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำในชนบท และสร้างความเชื่อมั่นให้สินค้าเกษตรไทยในระยะยาว

1) การยกระดับมาตรฐานการผลิตเพื่อรองรับกติกาสิ่งแวดล้อมและคาร์บอนอย่างเป็นธรรม - การเปลี่ยนแปลงของมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและคาร์บอนในตลาดโลก ทำให้ภาคเกษตรไทยต้องปรับกระบวนการผลิตจากการเน้นปริมาณ ไปสู่การควบคุมคุณภาพและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันคือการปรับวิธีการปลูกพืชให้ลดการใช้สารเคมี การจัดการเศษวัสดุทางการเกษตรโดยไม่เผา และการใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือชีวภาพมากขึ้น แนวทางเหล่านี้ช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และสอดคล้องกับข้อกำหนดของประเทศคู่ค้า มิติทางศีลธรรมของการยกระดับมาตรฐานอยู่ที่การไม่ผลักภาระต้นทุนทั้งหมดให้เกษตรกรรายย่อยต้องแบกรับเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องมีการสนับสนุนด้านความรู้ เครื่องมือ และช่วงเวลาปรับตัวที่เหมาะสม เมื่อมาตรฐานถูกออกแบบให้เป็นเครื่องมือพัฒนา ไม่ใช่กลไกกีดกัน เกษตรกรจะสามารถปรับตัวได้โดยไม่สูญเสียศักดิ์ศรี และภาคเกษตรไทยจะก้าวสู่ตลาดโลกบนฐานความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

2) การพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับและความโปร่งใสในห่วงโซ่อุปทานเกษตร - มาตรฐานโลกในยุคใหม่ให้ความสำคัญกับความโปร่งใสของกระบวนการผลิต ตั้งแต่แปลงเกษตรจนถึงผู้บริโภค ตัวอย่างในภาคเกษตรไทยคือการเริ่มใช้ระบบบันทึกข้อมูลการผลิต การระบุแหล่งที่มา และการเก็บข้อมูลการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างเป็นระบบ แนวทางนี้ช่วยให้เกษตรกรสามารถพิสูจน์ที่มาของสินค้า สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ซื้อ และลดความเสี่ยงจากการถูกปฏิเสธสินค้าในตลาดต่างประเทศ มิติทางศีลธรรมของการตรวจสอบย้อนกลับอยู่ที่ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ไม่ปกปิดข้อมูลหรือเอาเปรียบตลาด เมื่อระบบข้อมูลถูกใช้เพื่อสร้างความไว้วางใจ ไม่ใช่เพื่อควบคุมหรือกดทับผู้ผลิตรายย่อย การยกระดับมาตรฐานจะช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองให้เกษตรกร และทำให้ห่วงโซ่อุปทานเกษตรไทยมีความเข้มแข็งและยุติธรรมมากขึ้น

3) การสนับสนุนเกษตรกรรายย่อยให้เข้าถึงมาตรฐานโลกโดยไม่ถูกกีดกัน - การยกระดับมาตรฐานการผลิตจะมีความหมายต่อความยั่งยืนก็ต่อเมื่อเกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงได้จริง ตัวอย่างในบริบทไทยคือการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อขอการรับรองร่วมกัน การใช้ศูนย์กลางชุมชนในการจัดการมาตรฐาน และการแบ่งปันต้นทุนการตรวจประเมิน แนวทางนี้ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและทำให้เกษตรกรไม่ถูกตัดออกจากตลาดเพียงเพราะขาดทุนทรัพย์ มิติทางศีลธรรมของการยกระดับมาตรฐานอยู่ที่ความเป็นธรรมในโอกาส ไม่ปล่อยให้มาตรฐานโลกกลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มทุนขนาดใหญ่เพียงฝ่ายเดียว เมื่อเกษตรกรรายย่อยสามารถยืนอยู่ใน

ระบบมาตรฐานเดียวกับผู้ผลิตรายใหญ่ ภาคเกษตรไทยจะเชื่อมโยงกับตลาดโลกอย่างมีคุณธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความมั่นคงทางรายได้และสังคมชนบทในระยะยาว

1.3.4 การสร้างความยืดหยุ่นของภาคเกษตรเพื่อความมั่นคงทางอาหารและสังคม

ในโลกที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ความมั่นคงทางอาหารกลายเป็นประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศ ภาคเกษตรไทยในยุคพลวัตจึงต้องปรับตัวเพื่อสร้างความยืดหยุ่นทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ นโยบายเกษตรควรสนับสนุนความหลากหลายของการผลิต ลดการพึ่งพาพืชเชิงเดี่ยว และส่งเสริมระบบอาหารที่เชื่อมโยงการผลิต การแปรรูป และการบริโภคในประเทศ มิติศีลธรรมของความมั่นคงทางอาหารอยู่ที่การดูแลให้ทุกคนเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยและเพียงพอ ไม่ใช่เพียงการผลิตเพื่อการส่งออกเท่านั้น การสร้างความยืดหยุ่นยังหมายถึงการเสริมพลังให้ชุมชนเกษตรสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และรับมือกับวิกฤตได้โดยไม่สูญเสียศักดิ์ศรี เมื่อภาคเกษตรพัฒนาไปสู่ระบบที่ยืดหยุ่น เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงคนรุ่นต่อไป เศรษฐกิจไทยจะมีฐานรากที่มั่นคง และพร้อมเผชิญความเปลี่ยนแปลงของโลกในระยะยาว

1) การสร้างความหลากหลายของระบบการผลิตเพื่อกระจายความเสี่ยงด้านอาหารและรายได้ - ความยืดหยุ่นของภาคเกษตรไทยเริ่มต้นจากการลดการพึ่งพาพืชเชิงเดี่ยวและการผลิตแบบรูปแบบเดียวกันทั้งประเทศ การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชหลากหลายชนิด เลี้ยงสัตว์ควบคู่ หรือทำเกษตรผสมผสาน เป็นตัวอย่างที่เห็นได้จริงในหลายพื้นที่ของไทย แนวทางนี้ช่วยให้ครัวเรือนเกษตรสามารถมีอาหารบริโภคตลอดปี ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและราคาตลาดผันผวน มิติทางศีลธรรมของความหลากหลายอยู่ที่การไม่บังคับให้เกษตรกรเสี่ยงพร้อมกันทั้งระบบ และการเคารพศักยภาพของพื้นที่ที่แตกต่างกัน เมื่อการผลิตไม่ถูกผูกกับสินค้าเพียงชนิดเดียว ระบบอาหารจะมีความยืดหยุ่นมากขึ้น และประเทศจะมีฐานความมั่นคงทางอาหารที่ไม่เปราะบางต่อวิกฤตภายนอก

2) การเสริมพลังชุมชนเกษตรให้พึ่งพาตนเองได้ในภาวะวิกฤต - ความมั่นคงทางอาหารไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับประเทศเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเริ่มจากระดับชุมชน ตัวอย่างในบริบทไทยคือการจัดตั้งแหล่งอาหารชุมชน แปลงผักสวนครัว หรือการแปรรูปอาหารขึ้นต้นเพื่อเก็บรักษาไว้ใช้ยามฉุกเฉิน แนวทางเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนสามารถรับมือกับภัยพิบัติหรือความผันผวนทางเศรษฐกิจได้โดยไม่ต้องพึ่งพาการช่วยเหลือจากภายนอกทั้งหมด มิติทางศีลธรรมของการพึ่งพาตนเองอยู่ที่การเสริมศักดิ์ศรีของชุมชน ไม่ทำให้เกษตรกรตกอยู่ในสถานะผู้รอความช่วยเหลือ เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง ระบบเกษตรจะไม่ล่มสลายง่าย และความมั่นคงทางอาหารจะกลายเป็นพลังร่วมของสังคมชนบท

3) การเชื่อมโยงการผลิต การแปรรูป และการบริโภคในประเทศอย่างรับผิดชอบ - การสร้างความยืดหยุ่นของภาคเกษตรไทยจำเป็นต้องเชื่อมโยงห่วงโซ่อาหารภายในประเทศให้เข้มแข็ง ไม่พึ่งพาการส่งออกเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างที่เห็นได้คือการพัฒนาตลาดท้องถิ่น การขายตรงจากเกษตรกรสู่ผู้บริโภค และการแปรรูปเพื่อเพิ่มอายุการเก็บรักษาอาหาร แนวทางนี้ช่วยลดความเสี่ยงจากตลาดโลก และทำให้ประชาชนเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยในราคาที่เหมาะสม มิติทางศีลธรรมของระบบอาหารภายในประเทศอยู่ที่การดูแลให้ทุกคนมีอาหารเพียงพอ ไม่ปล่อยให้การส่งออกเบียดบังความมั่นคงของคนในประเทศ เมื่อระบบอาหารไทยถูกออกแบบให้สมดุล ระหว่างตลาดโลกและความต้องการภายใน ภาคเกษตรจะมีความยืดหยุ่นสูงขึ้น และสังคมไทยจะมีฐานความมั่นคงที่ยั่งยืน

1.4 ดิจิทัลและเศรษฐกิจแพลตฟอร์มกับการเปิดโอกาสอย่างเป็นธรรมให้ SME และชุมชน

การขยายตัวของเศรษฐกิจดิจิทัลและแพลตฟอร์มได้เปลี่ยนโฉมวิถีทำธุรกิจของไทยอย่างรวดเร็ว SME และชุมชนสามารถเข้าถึงตลาดได้โดยไม่ต้องลงทุนสูง เช่น ร้าน OTOP ที่ไลฟ์สดขายสินค้า รับชำระเงินผ่าน QR และใช้คลังร่วมกับขนส่งด่วน ส่งถึงลูกค้าในเวลาอันสั้น อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจยุคพลวัตต้องการมากกว่าความเร็ว คือความเป็นธรรม ความโปร่งใส และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี ผู้ประกอบการต้องพัฒนาทักษะดิจิทัล การจัดการข้อมูล และจริยธรรมทางธุรกิจ เพื่อไม่ให้ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบแพลตฟอร์มขนาดใหญ่ ภาครัฐจึงมีบทบาทในการกำกับดูแลการแข่งขันที่เป็นธรรม คัดกรองผู้บริโภค และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ความซื่อสัตย์ และการแบ่งปันโอกาส จะช่วยให้เศรษฐกิจแพลตฟอร์มไม่กลายเป็นแหล่งสร้างความเหลื่อมล้ำใหม่ แต่เป็นเครื่องมือยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ (วิโรจน์ สันติประภาพร. (2564). เศรษฐกิจดิจิทัลไทย / Varian, H. (2019). Artificial Intelligence, Economics, and Industrial Organization)

1.4.1 การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อขยายโอกาสทางตลาดอย่างเท่าเทียม

เศรษฐกิจแพลตฟอร์มได้เปิดพื้นที่ใหม่ให้ SME และชุมชนไทยเข้าถึงตลาดได้กว้างขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งพาทุนขนาดใหญ่ การขายออนไลน์ การไลฟ์สด และระบบชำระเงินดิจิทัลช่วยลดอุปสรรคด้านต้นทุนและระยะทาง ทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถแข่งขันในตลาดได้จริง อย่างไรก็ตาม ในยุคเศรษฐกิจพลวัตความเท่าเทียมไม่ได้เกิดขึ้นเองจากเทคโนโลยี หากต้องอาศัยการออกแบบนโยบายและกติกาที่คำนึงถึงผู้เล่นรายเล็ก ภาครัฐควรสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่เข้าถึงได้ทั่วถึง และส่งเสริมแพลตฟอร์มที่เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการกำหนดเงื่อนไขการค้าของตนเองได้มากขึ้น มิติทางศีลธรรมของการใช้แพลตฟอร์มอยู่ที่การไม่เอาเปรียบผู้ขายรายย่อย การเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส และการสร้างพื้นที่การแข่งขันที่ยุติธรรม เมื่อแพลตฟอร์มถูกใช้เป็นเครื่องมือกระจายโอกาส ไม่ใช่รวบอำนาจทางตลาด เศรษฐกิจดิจิทัลจะช่วยยกระดับรายได้และเสริมความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานรากในระยะยาว

1) การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อลดข้อจำกัดด้านตลาดของเกษตรกรรายย่อยอย่างเป็นธรรม - แพลตฟอร์มดิจิทัลได้เข้ามาเปลี่ยนโครงสร้างการเข้าถึงตลาดของเกษตรกรไทยอย่างมีนัยสำคัญ จากเดิมที่ต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางหรือส่งผลผลิตผ่านตลาดแบบดั้งเดิม ปัจจุบันเกษตรกรจำนวนมากสามารถขายสินค้าเกษตรสดและแปรรูปผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การไลฟ์สด หรือร้านค้าออนไลน์ของตนเอง ทำให้เข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง ลดต้นทุนการตลาด และเพิ่มรายได้สุทธิ ตัวอย่างที่พบในหลายพื้นที่คือกลุ่มเกษตรกรที่รวมตัวกันขายผัก ผลไม้ หรือสินค้าแปรรูปจากชุมชนผ่านช่องทางออนไลน์ โดยใช้ระบบชำระเงินดิจิทัลที่สะดวกและปลอดภัย อย่างไรก็ตาม ความเป็นธรรมไม่ได้เกิดขึ้นอัตโนมัติจากการมีแพลตฟอร์ม หากเกษตรกรขาดความรู้หรือถูกกำหนดเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรม นโยบายภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นจึงควรสนับสนุนการเข้าถึงแพลตฟอร์มที่ไม่ผูกขาด เปิดเผยมูลค่าธรรมนิยม และไม่เอาเปรียบผู้ขายรายย่อย มิติทางศีลธรรมของการใช้แพลตฟอร์มอยู่ที่การสร้างโอกาสให้เกษตรกรสามารถกำหนดราคาบนคุณค่าของสินค้า ไม่ถูกบีบจากอำนาจตลาด เมื่อแพลตฟอร์มทำหน้าที่เป็น “สะพาน” ไม่ใช่ “ผู้ควบคุม” โอกาสทางเศรษฐกิจจะถูกกระจายอย่างเป็นธรรมมากขึ้น

2) การเสริมพลัง SME เกษตรและวิสาหกิจชุมชนผ่านแพลตฟอร์มที่เกษตรกรมีส่วนกำหนดกติกา -เศรษฐกิจแพลตฟอร์มจะสร้างความเท่าเทียมได้จริง ก็ต่อเมื่อ SME เกษตรและวิสาหกิจชุมชนไม่ถูกจำกัดบทบาทเป็นเพียงผู้ขายปลายทาง แต่มีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการค้า ตัวอย่างในภาคเกษตรไทยคือกลุ่มแปรรูปอาหารชุมชนที่ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นช่องทางสื่อสารเรื่องราวสินค้า แหล่งที่มา และกระบวนการผลิต ทำให้สินค้าไม่ได้แข่งขันด้วยราคาเพียงอย่างเดียว แต่แข่งขันด้วยคุณค่าและความน่าเชื่อถือ การเปิดพื้นที่ให้เกษตรกรเล่าเรื่องของตนเอง ช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองและสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภคโดยตรง มิติทางศีลธรรมของแพลตฟอร์มในบริบทนี้คือการเคารพเสียงของผู้ผลิต ไม่ลดทอนอัตลักษณ์ชุมชนให้เหลือเพียงข้อมูลเชิงพาณิชย์ เมื่อแพลตฟอร์มถูกใช้เป็นเครื่องมือเสริมพลัง ไม่ใช่ครอบงำ SME เกษตรจะสามารถเติบโตอย่างมั่นคง ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างรายใหญ่กับรายย่อย และสร้างระบบตลาดที่ผู้ผลิตมีศักดิ์ศรีในฐานะเจ้าของคุณค่า

3) การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเชื่อมโยงตลาดเมืองกับชนบทอย่างรับผิดชอบ -แพลตฟอร์มดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงผู้บริโภคในเมืองกับเกษตรกรในชนบท ลดช่องว่างด้านข้อมูลและระยะทาง ตัวอย่างในภาคเกษตรไทยคือการสั่งซื้อสินค้าเกษตรตรงจากแหล่งผลิต หรือการจัดส่งสินค้าเกษตรคุณภาพจากชุมชนสู่ผู้บริโภคเมืองผ่านระบบโลจิสติกส์ดิจิทัล แนวทางนี้ช่วยให้เกษตรกรได้รับราคาที่เหมาะสม ขณะที่ผู้บริโภคได้อาหารที่ปลอดภัยและตรวจสอบแหล่งที่มาได้ มิติทางศีลธรรมของการเชื่อมโยงผ่านแพลตฟอร์มอยู่ที่ความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อกัน ไม่ผลักภาระต้นทุนหรือความเสี่ยงให้เกษตรกรฝ่ายเดียว และไม่สร้างระบบที่เอื้อเฉพาะผู้มีทุนสูง เมื่อแพลตฟอร์มดิจิทัลถูกออกแบบให้คำนึงถึงความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและความเป็นธรรม จะช่วยให้เศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง ลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ และทำให้เศรษฐกิจดิจิทัลไทยเติบโตอย่างมีคุณค่าในระยะยาว

1.4.2 การพัฒนาทักษะดิจิทัลและการรู้เท่าทันแพลตฟอร์มของผู้ประกอบการ

การเข้าถึงแพลตฟอร์มเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากผู้ประกอบการขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ เศรษฐกิจไทยในยุคพลวัตจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะดิจิทัล การจัดการข้อมูล และความเข้าใจกลไกของแพลตฟอร์ม เพื่อให้ SME และชุมชนสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ ไม่ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ นโยบายภาครัฐควรสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านรูปแบบที่เข้าถึงง่าย เช่น การอบรมออนไลน์ การโค้ชธุรกิจ และเครือข่ายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มิติทางศีลธรรมของการพัฒนาทักษะอยู่ที่การสร้างอำนาจต่อรองให้ผู้ประกอบการ ไม่ปล่อยให้ความไม่รู้กลายเป็นต้นทุนที่ถูกเอาเปรียบ เมื่อผู้ประกอบการมีความรู้และจริยธรรมในการทำธุรกิจ เศรษฐกิจแพลตฟอร์มจะเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และเติบโต ไม่ใช่วงจรของความเหลื่อมล้ำ

1) การพัฒนาทักษะดิจิทัลพื้นฐานของเกษตรกรและผู้ประกอบการชุมชนเพื่อไม่ให้เสียเปรียบแพลตฟอร์ม -การเข้าร่วมเศรษฐกิจแพลตฟอร์มของเกษตรกรไทยจำนวนมากในปัจจุบันมักเริ่มจากการใช้งานขั้นพื้นฐาน เช่น การโพสต์ขายสินค้า การรับออเดอร์ หรือการโอนเงินดิจิทัล แต่หากขาดทักษะดิจิทัลที่ลึกพอ ผู้ประกอบการอาจไม่เข้าใจโครงสร้างต้นทุน ค่าธรรมเนียม เงื่อนไขการมองเห็นสินค้า หรือกลไกการจัดอันดับในแพลตฟอร์ม ทำให้ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบโดยไม่รู้ตัว ตัวอย่างที่พบในภาคเกษตรคือเกษตรกรที่ขายผลผลิตผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์แต่ตั้งราคาต่ำเกินจริง เพราะไม่เข้าใจต้นทุนแฝงและระบบโปรโมชั่น นโยบายการพัฒนาทักษะจึงควรเริ่มจากการเสริมความรู้ดิจิทัลขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เช่น การคำนวณต้นทุนต่อหน่วย

การอ่านข้อมูลสถิติผู้เข้าชม หรือการจัดการคำสั่งซื้ออย่างเป็นระบบ มิติทางศีลธรรมของการพัฒนาทักษะอยู่ที่ การไม่ปล่อยให้ความไม่รู้กลายเป็นจุดอ่อนที่ถูกเอาเปรียบ เมื่อเกษตรกรเข้าใจเทคโนโลยีในระดับที่ใช้ตัดสินใจ ได้ด้วยตนเอง แพลตฟอร์มจะกลายเป็นเครื่องมือเพิ่มโอกาส ไม่ใช่กลไกขยายความเหลื่อมล้ำ

2) การเสริมทักษะการจัดการข้อมูลและการตลาดดิจิทัลเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองของ SME เกษตร
-ในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม ข้อมูลกลายเป็นทรัพยากรสำคัญไม่แพ้ที่ดินหรือแรงงาน ผู้ประกอบการเกษตรกรที่สามารถอ่านและใช้ข้อมูลได้ จะมีอำนาจต่อรองมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ตัวอย่างในภาคเกษตรไทยคือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เรียนรู้การใช้ข้อมูลยอดขาย พฤติกรรมลูกค้า และช่วงเวลาความต้องการสินค้า เพื่อนำมาปรับแผนการผลิตและการตั้งราคา ทำให้ไม่ต้องพึ่งพาการคาดเดาแบบเดิม การพัฒนาทักษะด้านนี้ควรเน้นการใช้ข้อมูลอย่างเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน เช่น การดูแนวโน้มยอดขายรายเดือน หรือการประเมินผลตอบแทนจากลูกค้าออนไลน์ มิติทางศีลธรรมของการใช้ข้อมูลอยู่ที่ความโปร่งใสและการเคารพผู้บริโภค ไม่บิดเบือนข้อมูลหรือใช้กลยุทธ์หลอกลวง เมื่อ SME เกษตรสามารถใช้ข้อมูลเพื่อวางแผนและสื่อสารคุณค่าของสินค้าอย่างซื่อสัตย์ จะช่วยเพิ่มรายได้อย่างมั่นคง และทำให้การแข่งขันในแพลตฟอร์มมีความเป็นธรรมมากขึ้น

3) การสร้างการรู้เท่าทันกลไกแพลตฟอร์มเพื่อลดความเสี่ยงจากการผูกขาดและการเอาเปรียบ
-หนึ่งในความท้าทายสำคัญของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มคืออำนาจการกำหนดกติกาที่มีอยู่ในมือผู้ให้บริการ แพลตฟอร์มรายใหญ่ หากเกษตรกรและผู้ประกอบการชุมชนไม่เข้าใจกลไกเหล่านี้ อาจตกอยู่ในสถานะที่ต้องยอมรับเงื่อนไขโดยไม่มีทางเลือก ตัวอย่างที่พบในภาคเกษตรไทยคือผู้ขายรายย่อยที่พึ่งพาแพลตฟอร์มเดียว เมื่อกติกาหรือค่าธรรมเนียมเปลี่ยนแปลงก็ส่งผลกระทบต่อรายได้ทันที การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันแพลตฟอร์มจึงควรครอบคลุมเรื่องสิทธิของผู้ขาย การกระจายช่องทางตลาด และการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล มิติทางศีลธรรมของการรู้เท่าทันอยู่ที่การไม่ยอมให้ความไม่สมดุลของอำนาจกลายเป็นเรื่องปกติ เมื่อผู้ประกอบการมีความรู้เพียงพอที่จะเลือก ปรับตัว และต่อรองได้ เศรษฐกิจแพลตฟอร์มจะเป็นพื้นที่แห่งโอกาสร่วมกัน ไม่ใช่โครงสร้างที่ตอกย้ำความเหลื่อมล้ำในระบบเศรษฐกิจไทย

1.4.3 การกำกับดูแลแพลตฟอร์มเพื่อการแข่งขันที่เป็นธรรมและคุ้มครองผู้บริโภค

เศรษฐกิจแพลตฟอร์มเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่หากขาดการกำกับดูแลที่เหมาะสม อาจนำไปสู่การผูกขาดและการเอาเปรียบผู้ประกอบการรายย่อยและผู้บริโภค ในบริบทเศรษฐกิจพลวัต ภาครัฐจึงต้องทำหน้าที่กำหนดกติกาที่ชัดเจน โปร่งใส และปรับตัวทันต่อรูปแบบธุรกิจใหม่ การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดการข้อมูลส่วนบุคคล และการป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม เป็นองค์ประกอบสำคัญของนโยบายดิจิทัล มิติทางศีลธรรมของการกำกับดูแลอยู่ที่การสร้างสมดุลระหว่างนวัตกรรมและความเป็นธรรม ไม่ปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ แต่ไม่ปล่อยให้ผู้มีอำนาจทางตลาดใช้ประโยชน์เกินขอบเขต เมื่อกติกามีความยุติธรรม เศรษฐกิจแพลตฟอร์มจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่าย และสนับสนุนการเติบโตที่ยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจไทย

1) การกำกับดูแลแพลตฟอร์มเพื่อป้องกันการผูกขาดและคุ้มครองเกษตรกรรายย่อยในตลาดดิจิทัล
-การขยายตัวของแพลตฟอร์มดิจิทัลในภาคเกษตรไทยช่วยเปิดโอกาสให้เกษตรกรและ SME เข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง แต่ในอีกด้านหนึ่งก็สร้างความเสี่ยงจากการกระจุกตัวของอำนาจตลาด หากแพลตฟอร์มขนาดใหญ่สามารถกำหนดค่าธรรมเนียม เงื่อนไขการขาย หรือการมองเห็นสินค้าได้ฝ่ายเดียว เกษตรกรรายย่อยอาจถูกบีบให้ยอมรับกติกาที่ไม่เป็นธรรม ตัวอย่างที่พบในปัจจุบันคือเกษตรกรที่จำหน่ายผลผลิตผ่านแพลตฟอร์ม

ออนไลน์เพียงช่องทางเดียว เมื่อแพลตฟอร์มปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มค่าบริการ รายได้สุทธิก็ลดลงทันที การกำกับดูแลของรัฐจึงควรมุ่งสร้างกติกาที่ลดการผูกขาด ส่งเสริมการแข่งขันระหว่างแพลตฟอร์ม และเปิดโอกาสให้ผู้ขายรายย่อยเข้าถึงตลาดหลายช่องทาง มิติทางศีลธรรมของการกำกับดูแลอยู่ที่การไม่ปล่อยให้ความได้เปรียบทางเทคโนโลยีถูกใช้กดทับผู้ที่อ่อนแอกว่า เมื่อแพลตฟอร์มถูกกำกับให้แข่งขันอย่างเป็นธรรม เศรษฐกิจดิจิทัลจะเป็นพื้นที่สร้างโอกาส ไม่ใช่โครงสร้างใหม่ของความเหลื่อมล้ำ

2) การคุ้มครองผู้บริโภคและความโปร่งใสของข้อมูลสินค้าเกษตรบนแพลตฟอร์มดิจิทัล - ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคเป็นหัวใจของตลาดเกษตรดิจิทัล หากแพลตฟอร์มขาดระบบกำกับดูแลที่ดี อาจเกิดปัญหาสินค้าไม่ได้มาตรฐาน ข้อมูลไม่ตรงความจริง หรือการโฆษณาเกินจริง ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งผู้บริโภคและเกษตรกรที่ทำงานอย่างซื่อสัตย์ ตัวอย่างในภาคเกษตรไทยคือการขายสินค้าเกษตรออนไลน์ที่อ้างว่าเป็นอินทรีย์หรือปลอดภัย แต่ขาดการตรวจสอบ ทำให้ผู้บริโภคสูญเสียความเชื่อมั่นต่อสินค้าเกษตรโดยรวม การกำกับดูแลแพลตฟอร์มจึงควรเน้นความโปร่งใสของข้อมูล แหล่งที่มา และกระบวนการผลิต พร้อมทั้งมีกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่เข้าถึงง่าย มิติทางศีลธรรมของการคุ้มครองผู้บริโภคอยู่ที่การเคารพสิทธิในการรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง เมื่อแพลตฟอร์มช่วยคัดกรองและยกระดับมาตรฐานข้อมูลอย่างจริงจัง เกษตรกรที่ผลิตอย่างรับผิดชอบจะได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม และตลาดเกษตรดิจิทัลจะเติบโตอย่างยั่งยืน

3) การกำกับดูแลข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นธรรมในการใช้ข้อมูลของแพลตฟอร์มเกษตร - ในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม ข้อมูลของผู้ขายและผู้บริโภคกลายเป็นทรัพยากรสำคัญ แต่หากขาดการกำกับดูแลที่เหมาะสม ข้อมูลเหล่านี้อาจถูกนำไปใช้ในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อแพลตฟอร์มฝ่ายเดียว ตัวอย่างที่พบในภาคเกษตรไทยคือกรณีที่แพลตฟอร์มรวบรวมข้อมูลยอดขาย พฤติกรรมลูกค้า และโครงสร้างราคา แล้วนำไปใช้แข่งขันกับผู้ขายรายย่อยโดยตรง การกำกับดูแลจึงควรคำนึงถึงสิทธิในข้อมูล ความเป็นส่วนตัว และความเป็นธรรมในการใช้ข้อมูลเชิงพาณิชย์ มิติทางศีลธรรมของการจัดการข้อมูลอยู่ที่การไม่ใช้ความเหนือกว่าทางเทคโนโลยีเอาเปรียบผู้ประกอบการ เมื่อข้อมูลถูกใช้ภายใต้กติกาที่ชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ แพลตฟอร์มจะเป็นพื้นที่ความร่วมมือมากกว่าการแสวงหาประโยชน์ฝ่ายเดียว และช่วยให้เศรษฐกิจดิจิทัลภาคเกษตรเติบโตบนฐานความไว้วางใจในระยะยาว

1.4.4 การใช้เศรษฐกิจแพลตฟอร์มเพื่อยกระดับชุมชนและแบ่งปันคุณค่าทางสังคม

เศรษฐกิจแพลตฟอร์มในยุคใหม่ไม่ควรเป็นเพียงช่องทางทำกำไร แต่ควรเป็นกลไกยกระดับชุมชนและสร้างคุณค่าทางสังคมควบคู่กัน การเชื่อมโยงสินค้า วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ตลาดดิจิทัล ช่วยให้ชุมชนมีรายได้และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตน นโยบายภาครัฐควรสนับสนุนแพลตฟอร์มที่เอื้อต่อการรวมกลุ่ม การแบ่งปันทรัพยากร และการพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างมีส่วนร่วม มิติทางศีลธรรมของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อสังคม การไม่แสวงหาประโยชน์จากวัฒนธรรมอย่างฉาบฉวย และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เมื่อแพลตฟอร์มถูกใช้เพื่อเสริมพลังชุมชน ไม่ใช่ดึงทรัพยากรออกไปเพียงฝ่ายเดียว เศรษฐกิจดิจิทัลจะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความมั่นคงให้สังคมไทยในระยะยาว

1) การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นเครื่องมือยกระดับรายได้และอัตลักษณ์ของชุมชนเกษตร - เศรษฐกิจแพลตฟอร์มสามารถเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับชุมชนเกษตร หากถูกออกแบบให้เชื่อมโยง

“สินค้า” เข้ากับ “เรื่องราว” และ “อัตลักษณ์พื้นที่” ไม่ใช่เพียงการขายผลผลิตในฐานะวัตถุดิบราคาต่ำ ตัวอย่างที่เห็นได้ในภาคเกษตรไทยปัจจุบันคือชุมชนที่นำข้าวพื้นเมือง ผักอินทรีย์ หรือผลิตภัณฑ์แปรรูปจากภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยเล่าเรื่องกระบวนการผลิต วิถีชีวิต และคุณค่าทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับสินค้า ทำให้ผู้บริโภคไม่ได้ซื้อเพียงสินค้า แต่มีส่วนร่วมกับการเรื่องราวของชุมชน รายได้ที่เกิดขึ้นจึงมีมูลค่าสูงขึ้นและกระจายกลับสู่พื้นที่ผลิตอย่างเป็นธรรม มิติทางศีลธรรมของการใช้แพลตฟอร์มลักษณะนี้อยู่ที่การไม่ลดทอนวัฒนธรรมให้เป็นเพียงเครื่องมือทางการตลาด แต่ใช้ดิจิทัลเป็นพื้นที่สื่อสารคุณค่าของชุมชนอย่างเคารพ เมื่อแพลตฟอร์มช่วยให้เกษตรกรและชุมชนเป็น “เจ้าของเรื่องราว” ของตนเอง ไม่ใช่เพียงผู้ส่งวัตถุดิบ เศรษฐกิจดิจิทัลจะกลายเป็นแรงสนับสนุนศักดิ์ศรี ความเข้มแข็งของชนบทไทยในระยะยาว

2) การใช้แพลตฟอร์มเพื่อเสริมความร่วมมือและการแบ่งปันคุณค่าในระบบเศรษฐกิจชุมชน - เศรษฐกิจแพลตฟอร์มไม่จำเป็นต้องแข่งขันแบบต่างคนต่างขายเสมอไป หากถูกใช้เพื่อสร้างความร่วมมือในระดับชุมชน จะช่วยลดต้นทุน เพิ่มอำนาจต่อรอง และกระจายความเสี่ยงให้เกษตรกรรายย่อย ตัวอย่างในภาคเกษตรไทยคือการรวมกลุ่มเกษตรกรในชุมชนเดียวกันเพื่อจำหน่ายสินค้าผ่านแพลตฟอร์มเดียวกัน ใช้ระบบจัดการคำสั่งซื้อ การขนส่ง และการสื่อสารร่วมกัน แทนการแยกขายรายบุคคล แนวทางนี้ช่วยให้รายได้กระจายอย่างทั่วถึง และลดการแข่งขันภายในชุมชน มิติทางศีลธรรมของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มอยู่ที่การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ไม่ปล่อยให้คนที่มีความทักษะดิจิทัลมากกว่าได้เปรียบเพียงฝ่ายเดียว เมื่อแพลตฟอร์มถูกใช้เป็นพื้นที่สร้างความร่วมมือ แทนการดึงทรัพยากรไปสู่คนเพียงบางกลุ่ม ระบบเศรษฐกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งมากขึ้น และสามารถยืนหยัดในตลาดดิจิทัลได้อย่างมั่นคง

3) การใช้แพลตฟอร์มเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมควบคู่รายได้ในภาคเกษตร - แพลตฟอร์มดิจิทัลสามารถเป็นเครื่องมือสร้างคุณค่าทางสังคม หากไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงเป้าหมายทางกำไร ตัวอย่างในภาคเกษตรไทยคือการใช้แพลตฟอร์มจำหน่ายสินค้าเกษตรควบคู่กับกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น การสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ การรักษาสืบสานวัฒนธรรม หรือการพัฒนาชุมชน แพลตฟอร์มบางแห่งเปิดโอกาสให้ผู้บริโภครับรู้เงินที่จ่ายไปส่วนหนึ่งถูกนำกลับมาพัฒนาชุมชนหรือระบบการผลิตที่ยั่งยืน มิติทางศีลธรรมของแนวทางนี้อยู่ที่ความรับผิดชอบต่อผลกระทบทางสังคม ไม่แสวงหากำไรจากชุมชนเพียงฝ่ายเดียว เมื่อแพลตฟอร์มช่วยเชื่อมโยงผู้บริโภคกับคุณค่าทางสังคมของสินค้าเกษตร เศรษฐกิจดิจิทัลจะไม่ใช่ว่าเพียงระบบซื้อขาย แต่เป็นพื้นที่เรียนรู้และร่วมสร้างสังคมที่เป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมความมั่นคงให้ภาคเกษตรไทยในระยะยาว

1.5 การรับมือความท้าทายเชิงโครงสร้างด้วยการพัฒนาคน เสถียรภาพ และค่านิยมร่วม

แม้เศรษฐกิจไทยจะมีโอกาสใหม่มากขึ้น แต่ความท้าทายเชิงโครงสร้างยังคงหนัก ทั้งหนี้ครัวเรือนสูง ผลิตภาพแรงงานต่ำ สังคมสูงวัย และความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท เศรษฐกิจยุคพลวัตจึงต้องเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง ผ่านการอัปสเกล รีสกิล ภาษาและดิจิทัล การยกระดับอาชีวศึกษา และการฝึกงานร่วมกับภาคเอกชน ควบคู่กับนโยบายรักษาเสถียรภาพราคา ระบบการเงินที่โปร่งใส และการลดกฎระเบียบซ้ำซ้อน ในระดับครัวเรือน การทำบัญชีรายรับรายจ่าย การลดหนี้ การมีเงินสำรองฉุกเฉิน และการเรียนรู้ทักษะใหม่ เป็นตัวอย่างการปรับตัวที่สอดคล้องกับค่านิยมความมีวินัยและความรับผิดชอบ เมื่อรัฐ ธุรกิจ และประชาชนมีค่านิยมร่วมในการมองอนาคตอย่างรอบคอบและเป็นธรรม เศรษฐกิจไทยจะไม่เพียงรับแรงกระแทก

ได้ดีขึ้น แต่สามารถเติบโตอย่างยืดหยุ่น ทัวถึง และยั่งยืนในโลกที่เปลี่ยนแปลงทุกวัน (นิพนธ์ พัวพงศกร. (2563). โครงสร้างเศรษฐกิจไทย / Stiglitz, J. (2012). The Price of Inequality)

1.5.1 การพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางของการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไทยยุคพลวัต

การรับมือความท้าทายเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่เพียงการกระตุ้นตัวเลขการเติบโตระยะสั้น เศรษฐกิจยุคพลวัตเปลี่ยนแปลงรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี โครงสร้างประชากร และรูปแบบการทำงาน ทำให้ทักษะเดิมไม่เพียงพอต่อการสร้างรายได้ที่มั่นคง นโยบายสาธารณะจึงควรมุ่งสร้างระบบอุปสกลและรืสกลที่เข้าถึงได้จริงในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ แรงงานสูงวัย และเยาวชนที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาปกติ การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับภาคธุรกิจและพื้นที่จริง เช่น การฝึกงาน การเรียนรู้จากงานจริง และการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะช่วยให้การพัฒนาทักษะไม่หลุดจากความต้องการของเศรษฐกิจ ในเชิงศีลธรรม การพัฒนาคนต้องตั้งอยู่บนหลักความเป็นธรรม ไม่ปล่อยให้การเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยีกลายเป็นต้นเหตุของการทิ้งคนบางกลุ่มไว้ข้างหลัง เมื่อประชาชนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพอย่างเท่าเทียม จะเกิดความมั่นคงทางรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างฐานภายในที่แข็งแรงให้เศรษฐกิจไทยสามารถปรับตัวต่อแรงกระแทกจากโลกภายนอกได้อย่างยั่งยืน

1) การยกระดับทักษะเกษตรกรจากแรงงานการผลิตสู่ผู้จัดการความเสี่ยงและผู้ประกอบการเกษตร -การพัฒนาคนในภาคเกษตรไทยยุคพลวัตต้องก้าวข้ามบทบาท “แรงงานการผลิต” ไปสู่การเป็นผู้จัดการความเสี่ยงและผู้ประกอบการที่เข้าใจทั้งการผลิต ตลาด และบริบทเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เกษตรกรจำนวนมากยังพึ่งพาความรู้จากประสบการณ์เดิม ซึ่งไม่เพียงพอในการรับมือกับความผันผวนของสภาพภูมิอากาศ ราคา และต้นทุน นโยบายที่เน้นการพัฒนาคนจึงควรส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การฝึกวิเคราะห์ต้นทุน การวางแผนการผลิตตามข้อมูลจริง และการจัดการความเสี่ยงรายฤดูกาล ตัวอย่างที่พบในปัจจุบันคือกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมศูนย์เรียนรู้ชุมชนหรือเครือข่ายเกษตรกรอัจฉริยะ ซึ่งไม่ได้สอนเพียงเทคนิคการปลูก แต่สอนให้เกษตรกรอ่านข้อมูลตลาด คำนวณจุดคุ้มทุน และตัดสินใจเลือกพืชหรือรูปแบบการผลิตที่เหมาะสมกับทรัพยากรของตน มิติทางศีลธรรมของการพัฒนาคนอยู่ที่การไม่มองเกษตรกรเป็นผู้รอความช่วยเหลือ แต่เป็นผู้มีศักดิ์ศรีและศักยภาพในการกำหนดอนาคตตนเอง เมื่อเกษตรกรมีทักษะคิด วิเคราะห์ และวางแผนได้ด้วยตนเอง ความเปราะบางเชิงโครงสร้างจะลดลง และเสถียรภาพของเศรษฐกิจฐานรากจะเข้มแข็งขึ้นอย่างยั่งยืน

2) การพัฒนาคนรุ่นใหม่ในภาคเกษตรเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างเศรษฐกิจชนบท -การรับมือความท้าทายเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยไม่อาจละเลยปัญหาคนรุ่นใหม่ออกจากภาคเกษตร การพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางจึงต้องสร้างเส้นทางใหม่ที่ทำให้การทำเกษตรเป็นอาชีพที่มีอนาคต ไม่ใช่ทางเลือกสุดท้าย ตัวอย่างที่เห็นได้จริงคือการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การตลาดออนไลน์ และนวัตกรรมแปรรูป เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงมากกว่าการขายผลผลิตดิบเพียงอย่างเดียว นโยบายควรสนับสนุนการเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างความรู้สมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น โครงการฝึกงานเกษตร การบ่มเพาะ

ธุรกิจเกษตรในชุมชน และการสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่กลับสู่ชนบทอย่างมีศักดิ์ศรี มิติทางศีลธรรมของการพัฒนาคนรุ่นใหม่อยู่ที่การสร้างความเป็นธรรมระหว่างรุ่น ไม่ปล่อยให้ภาระความเสี่ยงตกอยู่กับเกษตรกรสูงวัยเพียงฝ่ายเดียว เมื่อคนรุ่นใหม่เห็นว่าภาคเกษตรสามารถสร้างคุณค่า รายได้ และความภาคภูมิใจได้จริง โครงสร้างเศรษฐกิจชนบทจะไม่เสื่อมถอย แต่จะกลายเป็นฐานพลังสำคัญของเศรษฐกิจไทยยุคพลวัต

3) การสร้างค่านิยมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมเสถียรภาพรายได้เกษตรกร -เศรษฐกิจไทยยุคพลวัตเปลี่ยนแปลงเร็วเกินกว่าการเรียนรู้ครั้งเดียวจะเพียงพอ ภาคเกษตรซึ่งเผชิญทั้งความเสี่ยงธรรมชาติและตลาด จึงจำเป็นต้องปลูกฝังค่านิยมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับเกษตรกรทุกช่วงวัย ตัวอย่างที่ปฏิบัติจริงคือเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตหลังเข้าร่วมการอบรมระยะสั้น การเรียนรู้ผ่านออนไลน์ หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มชุมชน ทำให้สามารถลดต้นทุน เปลี่ยนพืช หรือเพิ่มมูลค่าผลผลิตได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาคนในมิตินี้ไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่คือการสร้างทัศนคติที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงกล้าทดลอง และกล้าปรับตัว มิติทางศีลธรรมของการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อเกษตรกรเรียนรู้ที่จะไม่ยึดติดกับวิธีเดิมที่เสี่ยงสูง แต่เลือกแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทจริง จะช่วยสร้างเสถียรภาพรายได้ ลดการพึ่งพามาตรการเยียวยา และทำให้ภาคเกษตรไทยสามารถยืนหยัดได้อย่างมีศักดิ์ศรีในเศรษฐกิจที่ผันผวน

1.5.2 การสร้างเสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาคควบคู่ความมั่นคงระดับครัวเรือน

เศรษฐกิจไทยในยุคพลวัตไม่อาจพึ่งพาเพียงการเติบโตเชิงปริมาณ หากขาดเสถียรภาพที่รองรับความไม่แน่นอนจากภายนอก ทั้งเงินเฟ้อ ความผันผวนทางการเงิน และหนี้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูง นโยบายเศรษฐกิจจึงต้องรักษาสมดุลระหว่างการกระตุ้นเศรษฐกิจกับการดูแลเสถียรภาพระยะยาว ระบบการเงินที่โปร่งใส การกำกับดูแลสินเชื่ออย่างรับผิดชอบ และการลดกฎระเบียบที่ซ้ำซ้อน จะช่วยให้ภาคธุรกิจและครัวเรือนตัดสินใจได้อย่างมั่นใจ ในระดับครัวเรือน การส่งเสริมวินัยทางการเงิน เช่น การทำบัญชีรายรับรายจ่าย การจัดการหนี้ และการมีเงินสำรองฉุกเฉิน เป็นตัวอย่างของการปรับตัวที่สอดคล้องกับค่านิยมความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว มิติทางศีลธรรมของเสถียรภาพอยู่ที่การไม่ผลักความเสี่ยงไปยังประชาชนฝ่ายเดียว แต่ให้รัฐ ตลาด และสถาบันการเงินร่วมรับผิดชอบต่อผลกระทบเชิงระบบ เมื่อเสถียรภาพมหภาคเชื่อมโยงกับความมั่นคงระดับครัวเรือน เศรษฐกิจไทยจะมีภูมิคุ้มกันต่อวิกฤต และสามารถฟื้นตัวได้รวดเร็วโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

1) เสถียรภาพราคาสินค้าเกษตรกับความมั่นคงรายได้ครัวเรือนเกษตรกร -เสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาคในมิติภาคเกษตรไม่อาจแยกออกจากเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือนชนบท ความผันผวนของราคาในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการชำระหนี้และการดำรงชีพของเกษตรกร ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือช่วงที่ราคาพืชผลตกต่ำพร้อมกันหลายชนิดทำให้ครัวเรือนเกษตรกรต้องก่อหนี้เพิ่ม แม้จะทำงานหนักก็ตาม นโยบายที่เชื่อมเสถียรภาพมหภาคกับความมั่นคงครัวเรือนจึงควรมุ่งสร้างกลไกลดความผันผวน เช่น การประกันรายได้ การบริหารสต็อก หรือการส่งเสริมการกระจายช่วงเก็บเกี่ยว ในทางปฏิบัติ เกษตรกรจำนวนหนึ่งเริ่มปรับตัวด้วยการปลูกพืชหลากหลายและแปรรูปขั้นต้นในครัวเรือนเพื่อลดการพึ่งพาราคาสินค้าเดียว มิติทางศีลธรรมของเสถียรภาพราคายู่ที่การไม่ปล่อยให้ความเสี่ยงเชิงระบบตกอยู่กับผู้ผลิตรายย่อยเพียงฝ่ายเดียว เมื่อราคามีความคาดการณ์ได้มากขึ้น ครัวเรือน

เกษตรกรสามารถวางแผนการเงิน ลดหนี้สะสม และสร้างเงินสำรองฉุกเฉินได้ เสถียรภาพมหภาคจึงไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นฐานสำคัญของความมั่นคงชีวิตในชนบทไทย

2) ระบบการเงินและสินเชื่อเกษตรกรที่รับผิดชอบต่อเสถียรภาพครัวเรือน -เสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาคจะไม่ยั่งยืน หากระบบการเงินในภาคเกษตรผลักภาระความเสี่ยงไปยังครัวเรือนเกษตรกรอย่างไม่สมดุล เกษตรกรจำนวนมากต้องพึ่งพาสินเชื่อเพื่อเริ่มต้นฤดูผลิต แต่หากเงื่อนไขเงินกู้ไม่สอดคล้องกับความไม่แน่นอนของรายได้ หนี้จะกลายเป็นวงจรเปราะบาง ตัวอย่างในปัจจุบันคือเกษตรกรที่เข้าถึงแหล่งทุนในระบบมากขึ้น แต่ยังขาดการวางแผนการเงิน ทำให้แม้จะได้ดอกเบี้ยต่ำก็ยังมีภาระสะสม นโยบายที่ดีควรเชื่อมเสถียรภาพมหภาคกับความมั่นคงครัวเรือนผ่านการกำกับสินเชื่ออย่างรับผิดชอบ การให้คำปรึกษาทางการเงิน และการปรับโครงสร้างหนี้ตามรอบการผลิต มิติทางศีลธรรมของระบบการเงินอยู่ที่การไม่ซ้ำเติมผู้ที่อยู่ในสถานะเสี่ยง แต่ช่วยให้เขาฟื้นตัวได้อย่างมีศักดิ์ศรี เมื่อเกษตรกรเข้าใจต้นทุน รายได้ และภาระหนี้ของตนเองมากขึ้น จะสามารถตัดสินใจลงทุนอย่างรอบคอบ ลดการก่อหนี้เกินจำเป็น และเสริมเสถียรภาพของทั้งครัวเรือนและระบบเศรษฐกิจโดยรวม

3) วินัยทางการเงินระดับครัวเรือนกับภูมิคุ้มกันเศรษฐกิจชนบท -การสร้างเสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาคให้เชื่อมโยงกับความมั่นคงระดับครัวเรือน จำเป็นต้องปลูกฝังค่านิยมวินัยทางการเงินในภาคเกษตร ครัวเรือนเกษตรกรจำนวนมากมีรายได้ไม่สม่ำเสมอ ทำให้การจัดการเงินยากกว่าภาคอาชีพอื่น ตัวอย่างการปรับตัวที่เริ่มเห็นมากขึ้นคือการทำบัญชีครัวเรือน การแยกเงินลงทุนกับค่าใช้จ่ายประจำ และการกันเงินสำรองในช่วงที่รายได้ดี แม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย แต่ช่วยลดความเปราะบางได้จริง มิติทางศีลธรรมของวินัยทางการเงินอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว ไม่ใช่จ่ายเกินศักยภาพ และไม่ผลักภาระไปสู่คนรุ่นต่อไป เมื่อครัวเรือนเกษตรมีภูมิคุ้มกันทางการเงิน จะสามารถรับมือกับภัยธรรมชาติ ราคาตกต่ำ หรือวิกฤตเศรษฐกิจได้ดีขึ้น เสถียรภาพระดับครัวเรือนเช่นนี้จะสะท้อนกลับไปเสริมเสถียรภาพมหภาค ทำให้เศรษฐกิจไทยยุคพลวัตมีฐานรากที่มั่นคงและฟื้นตัวได้อย่างทั่วถึง

1.5.3 การลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างผ่านโอกาสทางเศรษฐกิจที่ทั่วถึง

หนึ่งในความท้าทายสำคัญของเศรษฐกิจไทยยุคพลวัตคือความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท และระหว่างกลุ่มแรงงานที่เข้าถึงโอกาสใหม่กับกลุ่มที่ถูกจำกัดด้วยโครงสร้างเดิม นโยบายการพัฒนาจึงควรมุ่งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่กระจายตัว ไม่กระจุกอยู่ในบางพื้นที่หรือบางอุตสาหกรรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การสนับสนุน SME และเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงการกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการลดความเปราะบางเชิงโครงสร้าง มิติทางศีลธรรมของการลดความเหลื่อมล้ำอยู่ที่การยอมรับว่าความสามารถของคนไม่ได้ด้อยกว่า แต่โอกาสไม่เท่ากัน เมื่อรัฐออกแบบนโยบายที่เปิดพื้นที่ให้ทุกกลุ่มเข้าถึงทรัพยากร ความรู้ และตลาดอย่างเป็นธรรม จะช่วยให้การเติบโตของเศรษฐกิจไม่สร้างรอยร้าวทางสังคม เศรษฐกิจที่ทั่วถึงจึงไม่ใช่เพียงเป้าหมายเชิงสังคม แต่เป็นเงื่อนไขสำคัญของความมั่นคงและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาว

1) การกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจสู่เกษตรกรรายย่อยผ่านการเข้าถึงตลาดและทรัพยากร -ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างของภาคเกษตรไทยส่วนหนึ่งเกิดจากการที่เกษตรกรรายย่อยเข้าถึงตลาด ทุน และทรัพยากรการผลิตได้น้อยกว่าผู้เล่นรายใหญ่ แม้จะมีศักยภาพด้านแรงงานและภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ตาม การลด

ความเหลื่อมล้ำจึงต้องเริ่มจากการเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ไม่ใช่การช่วยเหลือเฉพาะหน้า ตัวอย่างที่เห็นได้ในปัจจุบันคือเกษตรกรบางพื้นที่เริ่มรวมกลุ่มเพื่อขายผลผลิตตรงสู่ผู้บริโภคหรือผู้รับซื้อรายย่อย ลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง ทำให้มีรายได้ที่เป็นธรรมมากขึ้น นโยบายสาธารณะควรสนับสนุนโครงสร้างตลาดลักษณะนี้อย่างจริงจัง ทั้งด้านโลจิสติกส์ มาตรฐานสินค้า และข้อมูลราคา มิติทางศีลธรรมของการกระจายโอกาสอยู่ที่ไม่ปล่อยให้รายได้เปรียบทางโครงสร้างกลายเป็นเครื่องมือกีดกัน เมื่อเกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงทรัพยากรและตลาดได้ใกล้เคียงกัน ความแตกต่างด้านรายได้จะลดลง และภาคเกษตรจะไม่เป็นพื้นที่สะสมความเหลื่อมล้ำเชิงระบบ แต่เป็นฐานโอกาสของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย

2) โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลกับการลดช่องว่างเมือง-ชนบทในภาคเกษตร -ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบทไม่ได้เกิดจากความสามารถของคน แต่เกิดจากการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เท่าเทียม โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ในภาคเกษตรไทย เกษตรกรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ข้อมูลตลาด และแพลตฟอร์มออนไลน์ มีโอกาสสร้างรายได้มากกว่าและหลากหลายกว่าอย่างชัดเจน ตัวอย่างในปัจจุบันคือเกษตรกรบางชุมชนที่ใช้สื่อออนไลน์ขายสินค้าเกษตรแปรรูปหรือรับออเดอร์ล่วงหน้า ทำให้ลดความเสี่ยงด้านราคาและพึ่งพาตลาดท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว นโยบายลดความเหลื่อมล้ำจึงควรลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลควบคู่กับการพัฒนาทักษะการใช้งาน ไม่ใช่เพียงติดตั้งระบบแล้วปล่อยให้เกษตรกรปรับตัวเอง มิติทางศีลธรรมของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอยู่ที่การมองการเข้าถึงข้อมูลเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ไม่ใช่สิทธิพิเศษ เมื่อชนบทเข้าถึงโอกาสทางดิจิทัลอย่างแท้จริง ช่องว่างเมือง-ชนบทจะค่อย ๆ แคบลง และภาคเกษตรจะเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจยุคใหม่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

3) การกระจายอำนาจและการเสริมพลังชุมชนเกษตรเพื่อลดความเหลื่อมล้ำระยะยาว -ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างในภาคเกษตรไม่ได้เกิดจากรายได้เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนา พื้นที่ชนบทจำนวนมากยังคงต้องรอนโยบายจากส่วนกลาง ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับบริบทจริง การลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนจึงต้องเสริมพลังให้ชุมชนเกษตรมีบทบาทในการออกแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง ตัวอย่างที่เห็นในปัจจุบันคือชุมชนที่ร่วมกันวางแผนการผลิต การจัดการน้ำ หรือการแปรรูปผลผลิตตามศักยภาพพื้นที่ ทำให้รายได้และผลประโยชน์กระจายภายในชุมชนมากขึ้น มิติทางศีลธรรมของการกระจายอำนาจอยู่ที่การเคารพศักยภาพของคนท้องถิ่น ไม่มองว่าเป็นเพียงผู้รับนโยบาย เมื่อชุมชนมีอำนาจและความรับผิดชอบร่วมกัน จะเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และช่วยลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างของภาคเกษตรไทยในระยะยาว

1.5.4 การสร้างค่านิยมร่วมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจไทยในระยะยาว

ในโลกที่เศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว นโยบายเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากขาดค่านิยมร่วมที่สนับสนุนการปรับตัวอย่างมีความรับผิดชอบ ค่านิยมด้านวินัย ความรอบคอบ ความซื่อสัตย์ และการมองระยะยาว เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้รัฐ ธุรกิจ และประชาชนเดินไปในทิศทางเดียวกัน การแข่งขันที่ยุติธรรม การเคารพกติกา และการไม่แสวงหาประโยชน์ระยะสั้นจนสร้างต้นทุนต่อสังคม เป็นหัวใจของเศรษฐกิจที่ยั่งยืน มิติทางศีลธรรมของค่านิยมร่วมอยู่ที่การตระหนักว่าการตัดสินใจทางเศรษฐกิจทุกระดับมีผลต่อผู้อื่น เมื่อสังคมให้คุณค่ากับความพอเหมาะพอดีและความรับผิดชอบ เศรษฐกิจจะไม่ถูกขับเคลื่อนด้วยความโลภหรือความกลัว